

ສະຖາບັນຄົ້ນຄ້ວາດ້ານໄມ້ເປັນຢາ

ຊຸ
ຕົ້ນຢາໃນສວນຂອງທ່ານ
The Medicines in your Garden
ຂ
ເຫຼັ້ມ 1 (Volume 1).

ວຽງຈັນ 1993

ສະຖາບັນຄົ້ນຄ້ວາຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາ

ຢາໃນສວນຂອງທ່ານ

"The Medicines in your Garden"

ດຣ. ບຸນໂຮງ ສຸດທະວິງ

ດຣ. ສີສຸກ ວໍລະສິງ

ນ. ສິມສະນິດ ບົວມະນີວິງ

ກະຊວງສາທາລະນະສຸກ

ວຽງຈັນ 1993

ຄໍາເຫັນຂອງທ່ານ

ສ.ຈ. ດຣ. ວັນນະເລດ ລາຊະໂພ
ລັດຖະມຸນຕິ ກະຊວງ ສາທາລະນະສຸກ

ເນື່ອງຈາກ ເຫັນຄວາມເປັນພິດ ແລະ ປະສິດທິພາບ ສໍາຮອງຂອງ ຢາຫລວງ ທີ່ສັງເກດເຫັນດ້ວຍເຄມີອຸດສາຫະກໍາ, ຊາວໂລກໄດ້ຫັນຄືນມານໍາໃຊ້ ພືດພັນ ເພື່ອເຮັດຢາ ຢ່າງກວ້າງຂວາງ.

ການນໍາໃຊ້ ຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາ ເພື່ອຮັບໃຊ້ ການກັນແລະປົວພະຍາດ ທໍາມະດາ ຂອງຊາວຜູ້ອອກແຮງງານ ແມ່ນນະໂຍບາຍ ສາທາລະນະສຸກ ຂອງພັກແລະລັດຖະບານເຮົາ. ກະຊວງ ສາທາລະນະສຸກ ຍາມໃດກໍ່ສິ່ງເສີມ ການຂຸດຄົ້ນນໍາໃຊ້ ທໍາແຮງ ອັນບົ່ມຊ້ອນ ຂອງຊາດ ດ້ານຕົ້ນໄມ້ ເປັນຢາກໍ່ຄື ຕໍາລາ ຢາແຜນບູຮານ ທີ່ສືບທອດກັນມາ ແຕ່ຕັ້ງດຶກດໍາບັນ.

ຂ້າພະເຈົ້າ ຄິດວ່າການພິມຈໍາຫນ່າຍຄູ່ມື " ຢາໃນສວນຂອງທ່ານ " ເຫລັ້ມນີ້ ອອກສູ່ມວນຊົນຄືງຈະເປັນປະໂຫຍດ ອັນໃຫຍ່ຫລວງຕໍ່ການປິ່ນປົວ ພະຍາດດ້ວຍຕົນເອງ ໄດ້ຢ່າງກວ້າງຂວາງ, ເປັນຕົ້ນ ແມ່ນຊາວຜູ້ອອກ ແຮງງານບັນດາເຜົ່າ ຢູ່ເຂດຊົນນະບົດ ຊຶ່ງການສະໜອງ ຫວ່ານຢາບໍ່ທັນ ພຽງພໍ ຕາມຄວາມຕ້ອງການ.

ການນໍາໃຊ້ຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາ ຢ່າງມີປະສິດທິພາບ ແລະປອດໄພດີ ເນື້ອແທ້ ກໍ່ແມ່ນສ່ວນໜຶ່ງ ຂອງການປະຕິບັດ ໂຄງການຮັກສາ ສຸກຂະພາບ ຂັ້ນຕົ້ນ, ກະຊວງສາທາລະນະສຸກ ຮຽກຮ້ອງມາຍັງທ່ານ ຈົ່ງອອກແຮງຄົ້ນ ຄວ້ານໍາໃຊ້ຕົ້ນຢາ ແລະຕໍາລາຢາພື້ນເມືອງ ຂອງລາວເຮົາ ທີ່ໄດ້ນໍາໃຊ້ຮັບ ຜົນມາແລ້ວ.

Message of
Dr S.T. Han
Regional Director
WHO Regional Office for
the Western Pacific

The use of medicinal plants has contributed significantly to the maintenance of people's health for a long time, and they continue to be a valuable and readily available source of medicine in today's world. The World Health Organization recognizes the important role of medicinal plants in preventing and curing diseases and in promoting health, and supports its Member States in their efforts to use medicinal plants safely and effectively.

The booklet "Your medicine in your garden", with information on 30 commonly used medicinal plants in the Lao People's Democratic Republic, will serve as a valuable resource for health workers, It will also enrich the knowledge of other readers and serve to emphasize the importance of the natural environment to our health.

The publication of this booklet will encourage the appropriate use of medicinal plants in health services, particularly in primary health care.

Suptan Han

ຈົດໝາຍ

ຂອງທ່ານ ດຣ. ຊ.ຕ. ຮັນ
ອະທິບໍດີ ອົງການອານາໄມໂລກ

ປະຈຳ

ພາກພື້ນ ປາຊີຟິກ ຕາເວັນຕົກ

ການນໍາໃຊ້ຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາ ໄດ້ປະກອບສ່ວນ ຢ່າງມີຄວາມໝາຍຕໍ່
ການຮັກສາສຸຂະພາບ ໃຫ້ມວນມະນຸດ ມາແຕ່ຕັ້ງດົນນານ. ຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາໄດ້
ສືບຕໍ່ເປັນແຫລ່ງ ທີ່ມີພ້ອມໄວ້ ເພື່ອການຜະລິດຢາໃນໂລກປະຈຸບັນ. ອົງການ
ອານາໄມໂລກ ຮັບຮອງເອົາບົດບາດສໍາຄັນ ຂອງຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາໃນການກັນ,
ປົວພະຍາດ, ແລະປົວແປງສຸກຂະພາບ ໃຫ້ນັບມື້ນັບດີຂຶ້ນ ແລະ ໄດ້ອຸມຊື່ຍູ້
ຫນູນ ບັນດາປະເທດ ສະມາຊິກ ເພື່ອຍູ້ແຮງ ການນໍາໃຊ້ຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາຢ່າງ
ປອດໄພ ແລະມີປະສິດທິພາບ.

ປື້ມຄູ່ມື " ຢາໃນສວນຂອງທ່ານ " ຊຶ່ງໄດ້ຮວບຮວມຂ່າວສານຂອງ
ຕົ້ນໄມ້ເປັນຢາ 30 ຊະນິດໃນ ສ.ປ.ປ ລາວ ຄຶງຈະເປັນແຫລ່ງທີ່ມີຄຸນຄ່າເພື່ອ
ຮັບໃຊ້ ສຸຂະພາບ ຂອງຊາວຜູ້ອອກແຮງງານ, ປື້ມຄູ່ມືເຫລົ່ານີ້ຍັງຈະເຮັດ
ໃຫ້ຄວາມຮູ້ຂອງທ່ານຜູ້ອ່ານຮຸ່ງມີ ແລະ ຈະເນັ້ນໜັກເຖິງ ຄວາມສໍາຄັນຂອງ
ສິ່ງແວດລ້ອມທໍາມະຊາດ ຕໍ່ສຸກຂະພາບ ພວກເຮົາ.

ການພິມຈໍາໜ່າຍ ຄູ່ມືເຫລົ່ານີ້ ຈະສົ່ງເສີມ ການນໍາໃຊ້ ຕົ້ນໄມ້
ເປັນຢາ ຢ່າງສົມເຫດສົມຜົນ ໃນບັນດາຫົວໜ່ວຍ ບໍລິການ ດ້ານສາທາລະ
ນະສຸກ ພິເສດ ແມ່ນໃນໂຄງການ ຮັກສາ ສຸກຂະພາບ ຂັ້ນຕົ້ນ.

ຜັກຫນອກ

Centella asiatica (L.) Urb.

1. ຜັກຫນອກ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Centella asiatica* (L.) Urb.

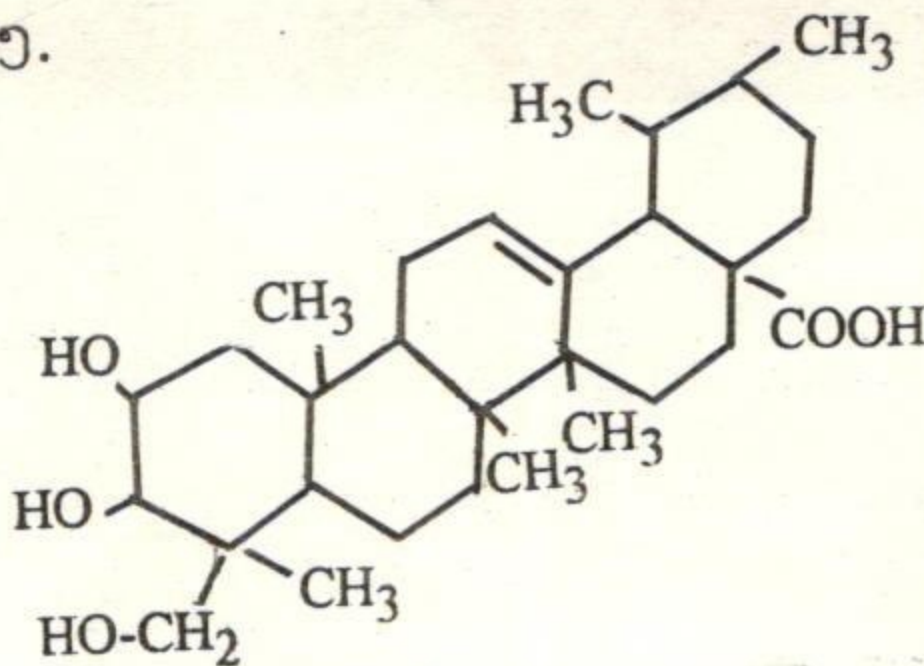
UMBELLIFERAE

1.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຜັກຫນອກເປັນພືດປະເພດຫຍ້າ ມີອາຍຸຍືນ, ລຳເປັນເຄືອ ເລືອຕາມຫນ້າດິນ. ແຕກຮາກຢູ່ຕາມຂໍ້, ແລ້ວປົ່ງເປັນຕົ້ນ ໃໝ່ຂຶ້ນ, ໃບດ່ຽວ, ປ່ຽງໃບຫວາ ມີກ້ານຍາວ, ດອກຊັບຊ້ອນ ເປັນຕົ້ວຄືຄັນ ຮົ່ມ, ມີໝາກນ້ອຍແປ. ຜັກຫນອກເກີດເອງ ຕາມຄັນນາ ແຄມເຊ ບ່ອນຊຸ່ມ.

1.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ໃຊ້ຫມົດຕົ້ນ, ເກັບເວລາພວມຈຳດອກ ຫລືຕົ້ນແກ່, ເອົາ ນາລ້າງສະອາດ, ໃຊ້ສິດ ຫລືຕາກໃຫ້ແຫ້ງໄວ້ໃຊ້.

1.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ທາດທີ່ ສຳຄັນ ແມ່ນບັນດາ ທາດສະບູ (Saponine) Asiaticoside, Centelloside.

1.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ຜັກຫນອກເປັນຢາຜື່ນເມືອງ ທີ່ໃຊ້ ສືບ ທອດກັນມາ ແຕ່ດຶກດຳບັນ ເຮັດຢາເຢັນ ແກ້ໄຂ້ຮອນ, ຍ່ຽວສະດວກ, ປົວຮາກອອກເລືອດ, ໄອອອກເລືອດ, ຫ້ອງບິດ, ລົງປະຈຳເດືອນບໍ່ປົກ ກະຕິ, ລົງຂາວ, ແຜ່ໄຟໂປກ, ນ້ຳຮອນລວກ, ທາງວິທະຍາສາດ ໄດ້ຄົ້ນ ຄ້ວານຳໃຊ້ທາດ asiaticoside ເພື່ອປົວວັນນະ ໂລກ ແລະ centelloside ເພື່ອປົວ ພະຍາດຫລວງ.

1.5 ວິທີໃຊ້ ແລະປະລິມານໃຊ້ : ໃຊ້ດິບປັ້ນເອົາ ນ້ຳ, ມີນຶ່ງກິນ 30 + 40g , ອາດ ຈະເຮັດເປັນເມັດຈາກກາວ, ເມັດ 0,01 ,ມີ ນຶ່ງກິນ 3 - 6 ເມັດເພື່ອປົວເສັ້ນເລືອດຂາ ຍືດ, ຢາສັກກ້ານຊື່ນ 1ml = 0,02g 2ມື້ ສັກ 1 ຫຼອດ . ຢານຳມັນ 1% ໃຊ້ທາບາດ ແຜ, ແຜ່ໄຟໂປກ, ອັກເສບເຫຍື່ອເມືອກຫູດັງຄໍ, ຂອງອະໄວຍະວະສືບ ພັນຍິງ.

ຫົວກະພຸກ

***Alocasia macrorrhiza* Schott**

2. ຫົວກະພຸກ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Alocasia macrorrhiza* Schott

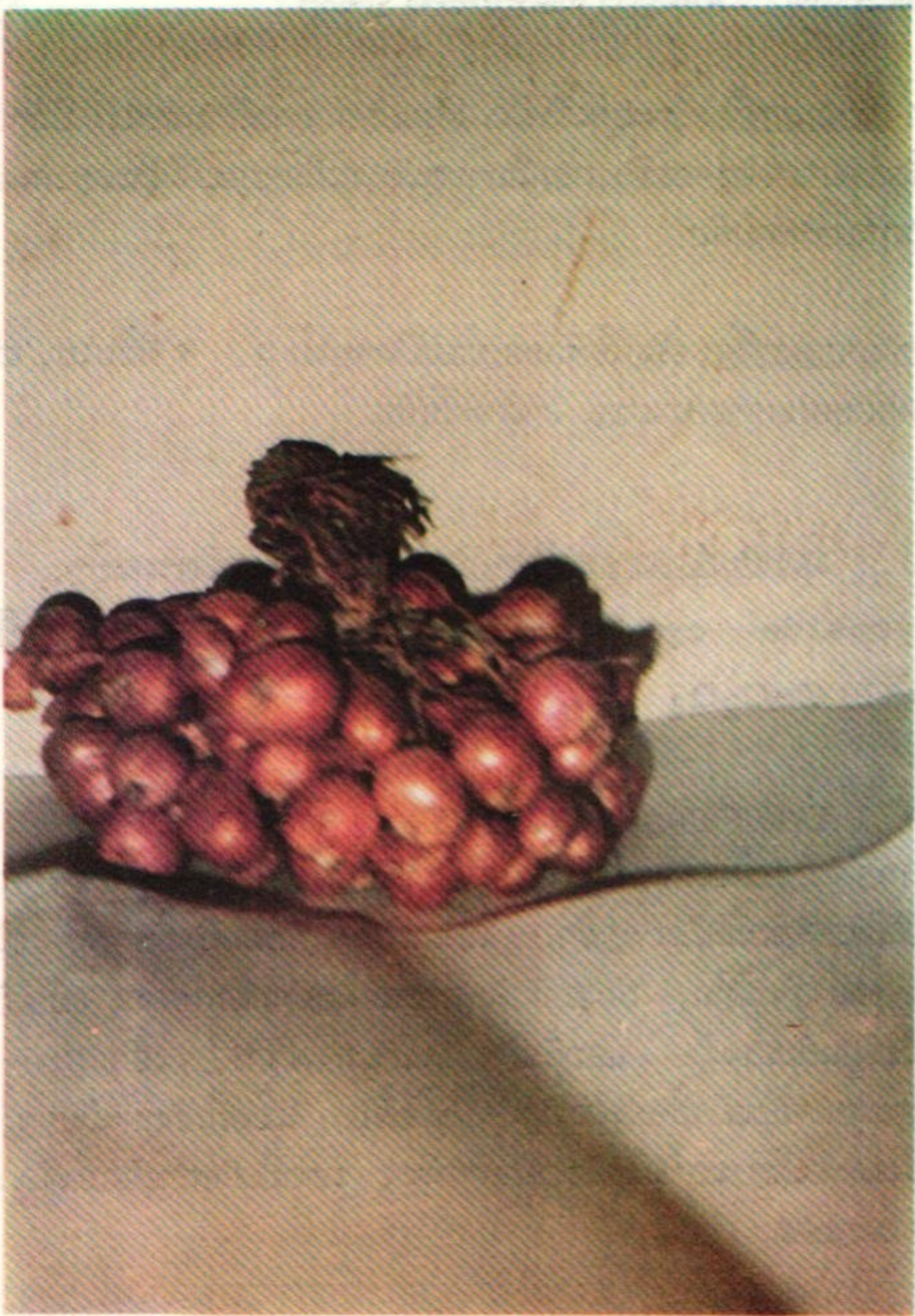
ARACEAE

2.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ກະພຸກເປັນພືດ ທີ່ຮູບຮ່າງ ຄ້າຍຄື ບອນແຕ່ ມີລໍາຮາກ ແລະ ໃບໃຫຍ່ກວ່າບອນຫຼາຍເທົ່າ, ດອກມີກ້ານຫຸ້ມຫໍ່, ຢູ່ເບື້ອງລຸ່ມເປັນສີແດງ. ກະພຸກເກີດ ເອງຕາມປ່າບອນຮົ່ມ

2.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ເຄີຍໃຊ້ຫົວຂອງຕົ້ນທີ່ມີອາຍຸໄດ້ 2 - 3 ປີຂຶ້ນໄປ, ເກັບມາລ້າງ ສະອາດຊອຍບາງຕາກແຫ້ງ. ອາດຈະໃຊ້ໃບ.

2.3 ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ: ໃນຫົວກະພຸກມີຫາດແປ້ງ, ຫາດຄັມ, (Glycoside cyanogenic Triglochinine) ມານີການຊີໂອ ຊາລັດ (CaC_2O_4)

2.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ຫົວກະພຸກເຮັດໃຫ້ຄັນ, ຫາດເປັນ ລົດຈາງ. ຫມໍ່ຢາຝິ້ນເມືອງໃຊ້ຫົວກະພຸກປົວໄຂ້ຍຸງ: ເອົາຫົວກະພຸກແຫ້ງ 10 - 20g ປະສົມກັບຢາຫົວຕົ້ມດິ່ນຕາງນ້ຳ, ໃຊ້ຫົວດິບຫາ ບ່ອນຖືກນ້ຳກ້ຽງ ຫລື ຖືກໃບ ຫານ, ບ່ອນເປັນຂີ້ຫິດ, ປະສົມກັບຄັນຄາກແລະຫມາກຝິກໂຫດ່າ ເຜົາເປັນຖ່ານແຊ ນ້ຳດິ່ນເຜື້ອປົວຂີ້ຂະຍື. ນອກນັ້ນຍັງ ໃຊ້ເປັນກາວຕິດຝີ, ເອົາ 80 - 100 g ຫົວກະພຸກມາປັ້ນເອົານ້ຳປະສົມກັບນ້ຳຂີ້ຫມັນຂຶ້ນ ແລ້ວຕົ້ມກັບນ້ຳມັນງາ, ນ້ຳມັນ ແປກແລະຂີ້ເຜິ້ງ, ລວາດໃສ່ແພເຮັດກາວຕິດ, ກາວນີ້ເປັນຢາເຮັດໃຫ້ຝີສຸກໄວ ແລະ ດູດຫນອງອອກ.

ຜັກຫອມບົ່ວ

Allium fistulosum L.

3, ຜັກຫອມບົ່ວ

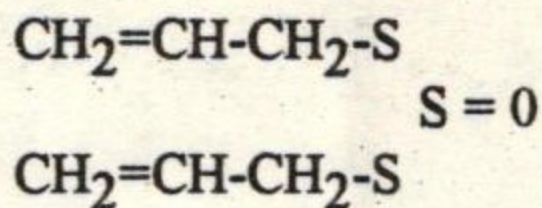
ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Allium fistulosum* L.

LILIACEAE

3.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ຜັກຫອມບົ່ວເປັນພືດທີ່ປູກເປັນເຄື່ອງເທບໄວ້ປຸງແຕ່ງອາຫານ, ຕົ້ນເປັນສຸມມີຫລາຍຫົວ, ໃບໂຄ່ງ, ເປັນດອກຢູ່ຍອດຂວັນ, ດອກຈັດເປັນຄືດ້ວຄັນຮົ່ມ, ຫົວຕົ້ນມີກິນພິເສດ.

3.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃຊ້ຫົວ, ໃບສົດ, ຫຼືຫົວແຫ້ງ.

3.3 ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ຫົວຜັກບົ່ວປະກອບດ້ວຍທາດຕ້ານເຊື້ອທີ່ມີລັກຊະນະເປັນນ້ຳມັນລະເທີຍ, ໃນນ້ຳມັນລະເທີຍ ຂອງຜັກບົ່ວມີທາດ Allicine, ນອກນັ້ນຍັງມີ Malic acid, phytine, Allylsulphite.

3.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ຜັກບົ່ວມີປະສິດທິພາບຕ້ານເຊື້ອ, ລົດອຸນຫະພູມ, ຍຽວສະດວກ. ຜັກບົ່ວເປັນຢາປົວໃຂ້ຮອນ, ໄຂ້ຫວັດ, ຕັນດັງ, ອັກເສບດັງກະທັນຫັນ ແລະ ຊໍາເຮື້ອ, ແກ້ປວດ ແກ້ພິດແມງງອດຂົບ ຕັດຫົວຜັກບົ່ວແປະໃສ່ບ່ອນແມງງອດຂົບ, ແລະ ເປັນຢາລອ້ມລູກ: ຕົ້ມ 60 g ຫົວຜັກບົ່ວໃຫ້ແມ່ນ້ຳທີ່ຖືກຂົ່ມຊູ່ລູກດິ້ມ.

ຜັກອີຕູ່ຂ່າ

Ocimum sp. (O. gratissimum Lour, O. sanctum L.).

4. ຜັກອີຕູຂ່າ

LABIATAE

(ຜັກລີ້ນລວງ, ສະເພົາລົມຂາວຫລືແດງ)

ຊື່ວິທະຍາສາດ : Ocimum sp. (O. gratissimum Lour, O. sanctum L.).

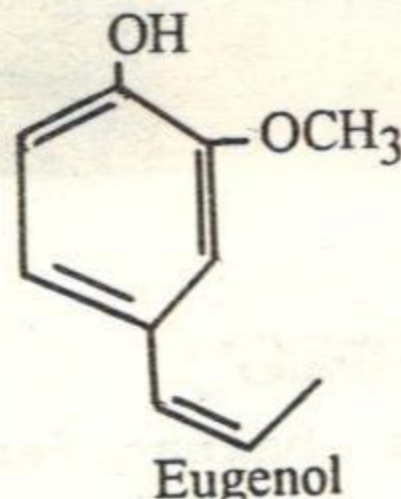
4.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ສະເພົາລົມ ເປັນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າ ມີເປັນລະດູຫຼື ມີຕະຫຼອດ ປີເຖິງຫຼາຍປີ, ລຳຕົ້ນກົມ, ງ່າອອ່ນມີຂົນຫຸ່ມເຫັນແຈ້ງ, ໃບປົ່ງກົງກັນ ແຄມໃບສອ້ຍ ແຂ້ວເສື່ອຍ, ປຽງໃບ ສີຂຽວ ຫຼືສີກ່າ, ຫົ່ວຕົ້ນມີກິ່ນຫອມ. ເປັນຕົ້ນໄມ້ເກີດເອງ ຫຼືປູກໄວ້ສວນຄົວ.

4.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃຊ້ໃບ ແລະຍອດອ່ອນ, ແກ້ບເວລາ ຕົ້ນເລີ່ມ ຈຸດອກ.

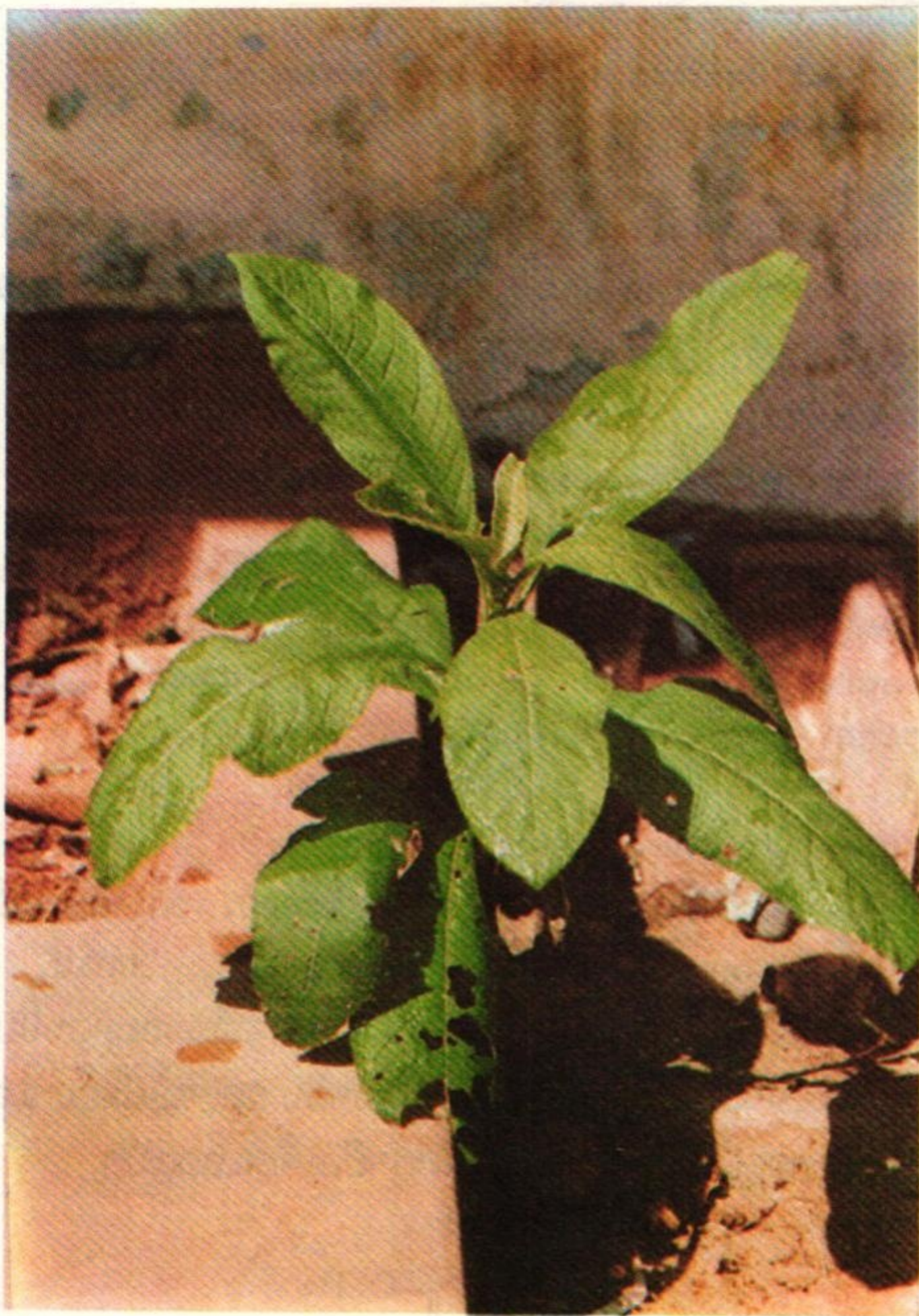
4.3 ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນໃບສະເພົາລົມມີທາດນ້ຳມັນລະເຫີຍຊື່ງ ສ່ວນປະກອບຂອງນ້ຳມັນລະເຫີຍ ແມ່ນ Eugenol ເປັນຕົ້ນຕໍ, ນອກນັ້ນຍັງມີ Carvacrol, α .pinene, β pinene, camphene, malique, phytine et Allylsulphite. ແລະອື່ນໆ ...

4.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ :

ສະເພົາລົມ ເຮັດໃຫ້ເຫື່ອອອກ, ປົວໄຂ້ຫວັດ, ໄຂ້ຮອນ, ແກ້ປວດຕາມຄໍກະດູກ, ເຈັບຫ້ອງ, ຍິ່ງເບັ້ງຫ້ອງ, ຫ້ອງຫຽວ, ເລືອດດັງອອກ, ວິນວຽນ, ແກ້ປາກ ມີກິ່ນເຫມັນ. ໃຊ້ໃນຮູບ ຢາຕົ້ມ, ມີ້ຫນຶ່ງຕົ້ມ 3-8 g ຫລືຫລາຍກວ່ານັ້ນ. ນອກ ຈາກນັ້ນ ສະເພົາລົມ ຍັງເປັນສ່ວນປະກອບສຳຄັນ ຂອງຫມໍ້ຢາຣົມ ແລະ ເປັນ ວັດຖຸດິບ ໃຊ້ຖອດຮິດເອົາ Eugenol ເຮັດຢາປົວເຈັບແຂ້ວແມງ.

* ເອົາໃຈໃສ່ : ຫ້າມໃຊ້ໃຫ້ແມ່ຍິງລົງຂາວ.

ຫນາດຫລວງ

Blumea balsamifera (L.) D.C.

5. ຫນາດຫລວງ

COMPOSITAE

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Blumea balsamifera* (L.) D.C.

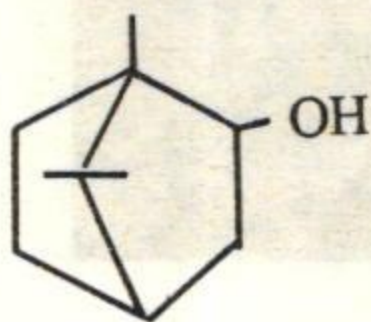
5.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ຫນາດຫລວງເປັນຕົ້ນໄມ້ນ້ອຍ ສູງພຽງແຕ່ 1,5-3m, ຫົວລໍາຕົ້ນມີຂົນໃບສອຍຍາວ 20 - 25 cm, ກວ້າງ 5 - 10 cm, ສ້ວຍແຫລມທັງສອງສົ້ມ, ດອກຝອຍສີເຫລືອງ ເປັນຈຸ່ມຢູ່ຫວ່າງໃບຫລືຍອດ, ຫມາກມີຫາງເປັນຂົນສາມາດປົວໄປຕົກຫິ່ນ. ຫນາດຫລວງເກີດເອງຕາມປ່າເລົ່າ.

5.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃຊ້ໃບ ຫລື ຫາດ Borneol ທີ່ກັ່ນໄດ້ຈາກໃບ. ເກັບກູ້ໃບແຕ່ເດືອນ 12 - 3.

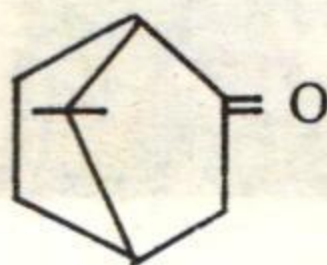
5.3 ພາກສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີ: ໃບຫນາດຫລວງປະກອບດ້ວຍນ້ຳມັນລະເຫີຍແຕ່ 0,2- 1,8 % ສ່ວນປະກອບຕົ້ນຕໍຂອງນ້ຳມັນລະເຫີຍແມ່ນ Borneol, Camphor ແລະ Cineol.

5.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ:

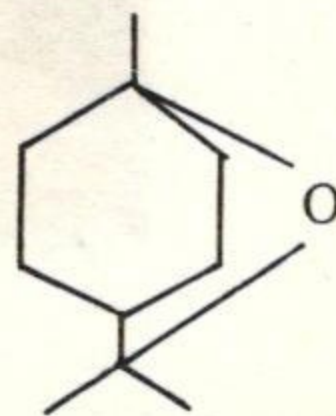
ຫນາດຫລວງເປັນຢາປະກອບເຂົ້າໃນການຮົມ. ນ້ຳຕົ້ມ 20 - 30 g ໃບສີດເປັນຢາປົວຍິ່ງຫ້ອງ, ກິນອາຫານບໍ່ລະລາຍ, ໄອ, ປົວໄຂ້ຫວັດ.

Borneol

Camphor

Cineol

តើមខ្លាំង

Tinospora crispa (L.)

6. ເຄືອເຂົ້າຮໍ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Tinospora crispa* (L.) MENISPERMACEAE
(= *Menispermum crispum* L.)

6.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ເຄືອເຂົ້າຮໍເປັນເຄືອກ້ຽວຂຶ້ນຕາມຕົ້ນໄມ້ອື່ນ, ຫົວເຄືອມີຕູດ, ລົດຂົມໃບເປັນຮູບຫົວໃຈອອກສະຫລັບກັນ, ອອກດອກເປັນຈຸ່ມຢູ່ຫວ່າງໃບ, ມີຫມາກເມື່ອສູງຈະເປັນສີແດງ ມີແກ່ນດຽວ. ລົດຂົມທີ່ສຸດ. ອາດຈະປູກດ້ວຍວິທີຊໍາເຄືອໃນລະດູຮອນ.

6.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃຊ້ເຄືອແກ່ດີ, ແກ້ບກູໄດ້ຕະຫລອດປີມາຊອຍບາງຕາກແຫ້ງ.

6.3 ພາກສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີ: ໃນເຄືອເຂົ້າຮໍມີທາດ *alcaloide: palma-tine* 0,1 %, ທາດຂົມ 0,6 - 0,8% ທຽບກັບເຄືອແຫ້ງ, ໃນຮາກມີທາດ *Berberine* ທາດຂົມ *Columbine* ປະມານ 2,2% ແລະ *Picroretine*.

6.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ເຖິງວ່າໃນເຄືອເຂົ້າຮໍບໍ່ມີທາດ *Quinine* ແຕ່ຫມໍຢາຜື່ນເມືອງລາວ ກໍ່ໃຊ້ປົວໄຂ້ຍຸງ, ປົວໄຂ້ຮອນແລະເຮັດຢາບໍາລຸງຂົມ, ຢາອາຍຸວັດຫະນາ ໃນຮູບຢາຝຸ່ນກິນມື້ນຶ່ງ 2-3, ເຫລົ້າຢາ 1/10 ດື່ມມື້ນຶ່ງ 4-8g. ນອກນັ້ນຍັງໃຊ້ເຮັດຢາບໍາລຸງ ສັດຈ່ອຍຜອມດ້ວຍວິທີ ບິດເຄືອເຂົ້າຮໍ ເປັນຝຸ່ນ ປະສົມກັບເຂົ້າ, ສາລີ, ສັດຈະຕຸ້ຍຟີ ແລະມີຂົນມື່ນງາມ, ຢາປາບສັດຕູຟິດ.

ບ ບ
ຫອມຊ້າງ

Dichroa febrifuga Lour.

7. ຫ້ອມຊ້າງ

ຊື່ວິທະຍາສາດ: *Dichroa febrifuga* Lour. SAXIFRAGACEAE

7.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ຫ້ອມຊ້າງເປັນພືດປະເພດຕົ້ນນ້ອຍສູງ 1-2m, ລໍາໂຂ່ງ, ຫ້າງ່າຍ, ເປືອກລໍາກ້ຽງສີອິດ. ໃບປົ່ງກົງກັນ, ປ່ຽງໃບເປັນຮູບຫລາວແຫລມຍາວ 15-20 cm ກວ້າງ 35-90mm, ແຄມໃບສ້ອຍເຫມືອນແຂ້ວເລື້ອຍ, ປ່ຽງໃບເປື້ອງເທິງຂຽວ ເປື້ອງລຸ່ມສີອິດແດງ. ດອກເປັນຈຸ່ມສີຂຽວ ຫລື ມ່ວງ ຢູ່ຫວ່າງໃບຫລືຍອດ. ຫມາກເປັນນ້ຳອ່ອນ, ເມື່ອສຸກຈະເປັນນສີຟ້າ, ມີແກ່ນນ້ອຍໆຫລາຍແກ່ນ. ຫ້ອມຊ້າງເກີດຢູ່ບ່ອນດິນຊຸ່ມ ແຄມຫ້ວຍຮ່ອມພູ ໃນຫລາຍເຂດແຂວງ: ວຽງຈັນ, ຊຽງຂວາງ, ຊຳເຫນືອ... ອາດຈະປູກດ້ວຍວິທີກ້າແກ່ນ.

7.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃຊ້ຮາກ ຫລື ໃບ. ແກ້ບກູ້ຮາກຍາມເດືອນ 8-10, ໃບໃນເວລາຕົ້ນເລີ່ມຈຳດອກ, ເອົາມາຊອຍບາງຕາກແຫ້ງ ອາດຈະໃຊ້ດິບ. ຫລື ຂົ້ວໃຫ້ເຫລືອງຈິ່ງໃຊ້.

7.3 ພາກສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີ: ຈີນໄດ້ຄົ້ນຄວ້າ ໃບ ແລະ ຮາກຫ້ອມຊ້າງ ແຕ່ປີ1964 ແລະເຫັນມີບັນດາຫາດ alkaloides: Febrifugine, Iso-febrifugine ແລະ Dicroine..

7.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ຮາກແລະໃບຫ້ອມຊ້າງມີລົດຂົນ, ຫາດເຢັນ, ເປືອ. ເພິ່ນໃຊ້ປົວໄຂ້ຍຸງໄດ້ຮັບຜົນດີ, ປົວໄຂ້ຮອນ. ຕໍາລາຢາໄຂ້ຍຸງປະກອບດ້ວຍ: ໃບຫ້ອມຊ້າງ 6g, ແກ່ນຫມາກຄ້ຽວ 2 g ຈັນຈູນ 1 g, ແກ້ດລິ້ນ 12g, ສະເອັມ 3ຝານ, ຂີງດິບ 3ຝານ, ນ້ຳ 500ml, ຕົ້ມຂຽວ, ຕອງແລ້ວຂຽວໃຫ້ຂຸ່ນກິນເທື່ອລະຈອກນ້ອຍ (ຈອກເຫຍັ້ນເຫລັ້າ) ມື້ນຶ່ງ 3ເທື່ອ. ຖ້າມີຫມາກຝຸງດອງແຫ້ງກໍໃສ່ 3ຫນ່ວຍ ແລະຫມາກກະຫັນຈີນອີກ 3ຫນ່ວຍ ກໍຍິ່ງດີ.

5-10-57

ຫຍາຜາກຄວາຍ

Eleusine indica (L.) Gaertn.

8. ຫຍ້າຜາກຄວາຍ

ຊື່ວິທະຍາສາດ: *Eleusine indica* (L.) Gaertn. GRMINAE

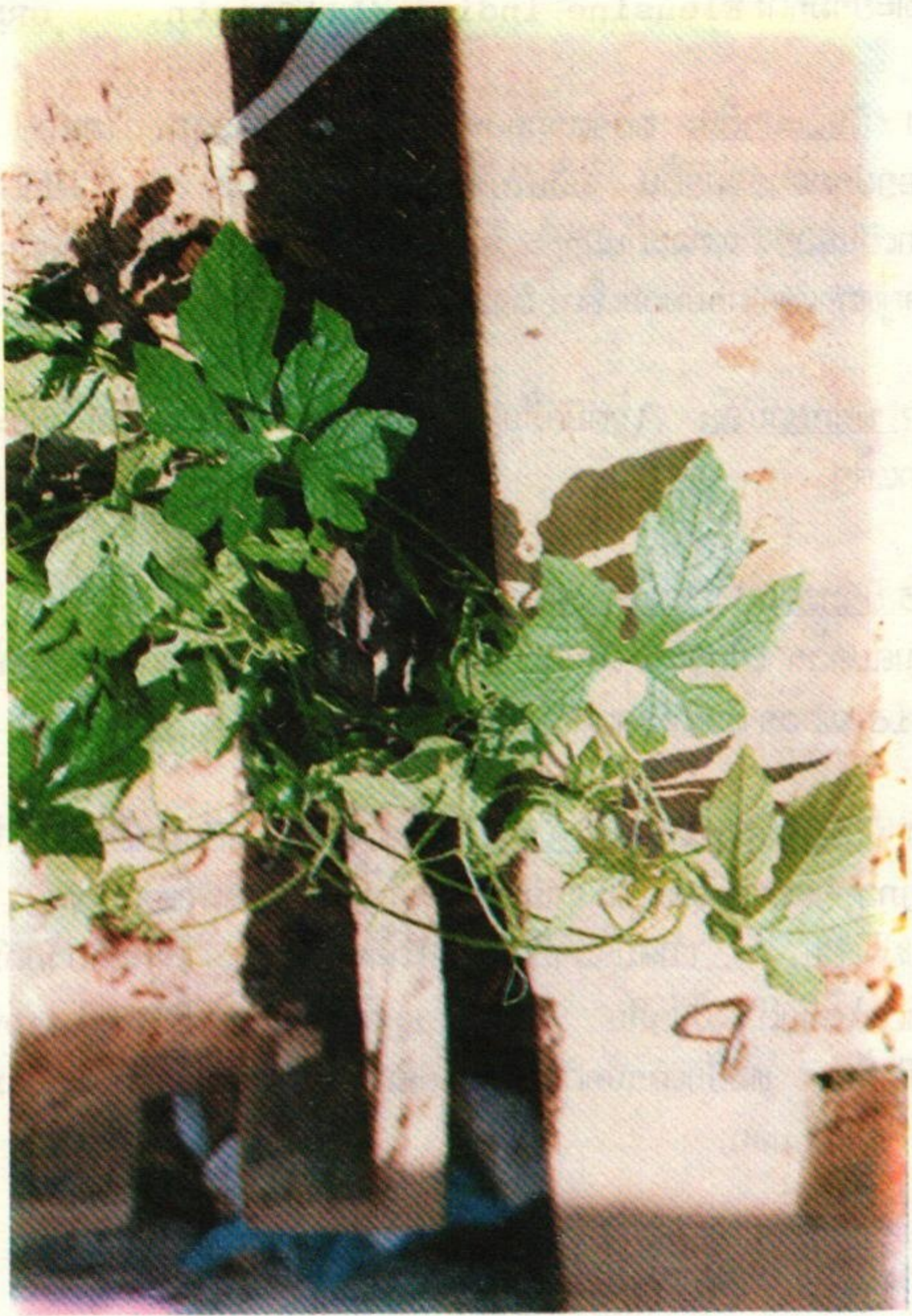
8.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ຫຍ້າຜາກຄວາຍເປັນພືດຊະນິດລົ້ມລຸກ, ໃບແລບ ຍາວອອກ ຢູ່ສອງຝາກຂ້າງຂອງຕົ້ນ ຂວັນໃບທີ່ໂອບເອົາຕົ້ນເປັນຂົນ, ເປັນດອກຢູ່ຍອດ, ດອກເປັນຮວງ, ແຕ່ລະຕົ້ນມີ 3-5 ຮວງດອກຄືຮູບຕົ້ນໄກ່. ຫຍ້າຜາກຄວາຍ ເກີດຮົກ ເຮືອຢູ່ທຸກໆແຫ່ງຕາມສວນເຮືອ, ຫ່ວງນາ....

8.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໄຊ້ຫມົດຕົ້ນ ເກັບກູ້ໄດ້ທຸກຍາມ, ເອົາມາລ້າງໃຫ້ສະອາດຊອຍ ຕາກແຫ້ງ.

8.3 ພາກສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ:

ການຄົ້ນຄວ້າ ເບື້ອງຕົ້ນ ເຫັນວ່າ ຫຍ້າຜາກຄວາຍ ປະກອບດ້ວຍ *Cyanhydric acid* ແຕ່ວ່າ ຄົນແລະຄວາຍກິນບໍ່ປະກົດເຫັນເບື້ອ.

8.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ຫຍ້າຜາກຄວາຍເປັນຢາຜື້ນເມືອງ ທີ່ໄດ້ຖືກໃຊ້ ຢ່າງກວ້າງຂວາງ ໃນຫມູ່ປະຊາຊົນເພື່ອປົວໄຂ້ຮອນ, ເຮັດໃຫ້ອອກເຫື່ອ, ປົວໄຂ້ຍຸງ ເປັນຢາເຢັນ. ເມື່ອມ່ວງນານີ້ເພິ່ນຍັງໄດ້ຄົ້ນຄວ້າ ໃຊ້ປົວຄວາມດັນເລືອດສູງ ເຫັນວ່າໄດ້ຜົນດີ. ມີນຶ່ງກິນ 60-100g ຢາແຫ້ງຕົ້ມ ຫລື 300-500g ຢາສົດຕົ້ມ ຫລືປັ້ນເອົານ້ຳດື່ມ. ອາດຈະສົມທົບກັບຢາອື່ນໆເຊັ່ນ: ຮາກຫຍ້າຄາ, ຮາກຫຍ້າຂັດມອນ.

ເຂືອໝາກໄສ

Momordica charantia L.

9. ເຄືອໝາກໄສ່

ຊື່ອື່ນ: ເຄືອໝາກຂົມ, ເຄືອໝາກຫ້ອຍ.

ຊື່ວິທະຍາສາດ: *Momordica charantia* L. CUCURBITACEAE

9.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ເຄືອໝາກໄສ່ເປັນເຄືອຂົ້ມຄັ້ງ, ເຄືອນ້ອຍມົງວງ, ໃບມົນສ່ອຍເລິກ, ເຄືອແລະໃບມີຂົນອ່ອນ. ດອກສີເຫລືອງ, ໝາກສ່ວຍ, ເປືອກເປັນຕູດເວລາສຸກ ຈະເປັນສີເຫລືອງ ແກ່ນມີເຫຍື້ອຫຸ້ມສີແດງ. ເຄືອໝາກໄສ່ເກີດເອງຕາມປ່າເຫລົ່າແລະປູກຕາມສວນເພື່ອໄຊ້ໃບເຮັດຜັກກັບ ແລະ ໝາກເພື່ອປຸງແຕ່ງອາຫານ.

9.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ຮາກຫລືພາກສ່ວນເທິງຫນ້າດິນ (Herba) ເອົາມາລ້າງສະອາດຊອຍຕາກແຫ້ງ.

9.3 ພາກສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ: ໝາກໄສ່ປະກອບດ້ວຍ ຫາດຂົມ, Momordicine, Vitamine B1, C Adenine, Betaine, Proteine, ຫາດທີ່ມີປະສິດທິພາບ ຕໍ່ພະຍາດເບົາຫວານ Charantine, ນ້ຳມັນລະເຫີຍ.

9.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ເຄືອໝາກໄສ່ເປັນຢາປົວໄອ, ໄຂ້ຮອນ, ອອກຕຸ່ມຝິດເຫື່ອ, ເປັນສ່ວນປະກອບຂອງຕໍາລາຢາປົວຍ່ຽວຫວານ, ນ້ຳຫນີບຈາກໝາກເປັນຢາເຮັດໃຫ້ຮາກ, ຢາຖ່າຍສະດວກ (ແກ້ຫ້ອງຜູກ) , ຢາຖ່າຍແມ້ຫ້ອງໂຕກົມ.

9.5 ວິທີໄຊ້ແລະປະລິມານໃຊ້:

ໝາກດິບ: 6-15 g ຕົ້ມດິ່ມໃນນ້ຳນຶ່ງແກ່ນໝາກ: 3 g ຕົ້ມດິ່ມໃນນ້ຳນຶ່ງເຄືອແຫ້ງ: 30-60 g ປະສົມກັບ ຢາອື່ນໆ ເຊັ່ນ ຜັກຫນອກ, ໃບໝາກມ່ວງຫິມະພານ, ໃບກາວບົກ, ເປືອກງົວ, ຫຍ້າຫນວດແມວ (ປົວຍ່ຽວຫວານ).

ມອນແກ້ວ
(*Morus alba* L.)

10. ມອນແກ້ວ

ຊື່ວິທະຍາສາດ: (*Morus alba* L.)

MORACEAE

10.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ມອນແກ້ວເປັນຕົ້ນໄມ້ສູງປານກາງ 3-4m ໃບປົ່ງສະຫລັບກັນ, ແຄມໃບສອຍແຂ້ວເລື້ອຍ, ປ່ຽງໃບເປັນຮູບໄຂ່ ຫລືສອຍເລິກ, ມີດອກຜູ້ເປັນຮວງ, ດອກແມ່ເປັນຈຸ່ມຢູ່ຕົ້ນດຽວ ຫມາກປະສົມປະກອບດ້ວຍ ຫລາຍໆຫນ່ວຍນອຍ ຕິດກັບຂວັນດຽວ, ເວລາສຸກ ຈະເປັນສີດຳກໍ່າ, ມອນແກ້ວເປັນຜົດທີ່ປູກໄວ້ລ້ຽງມອນ, ອາດຈະປູກດ້ວຍວິທີຊໍາງ່າໃນເດືອນ 6-7.

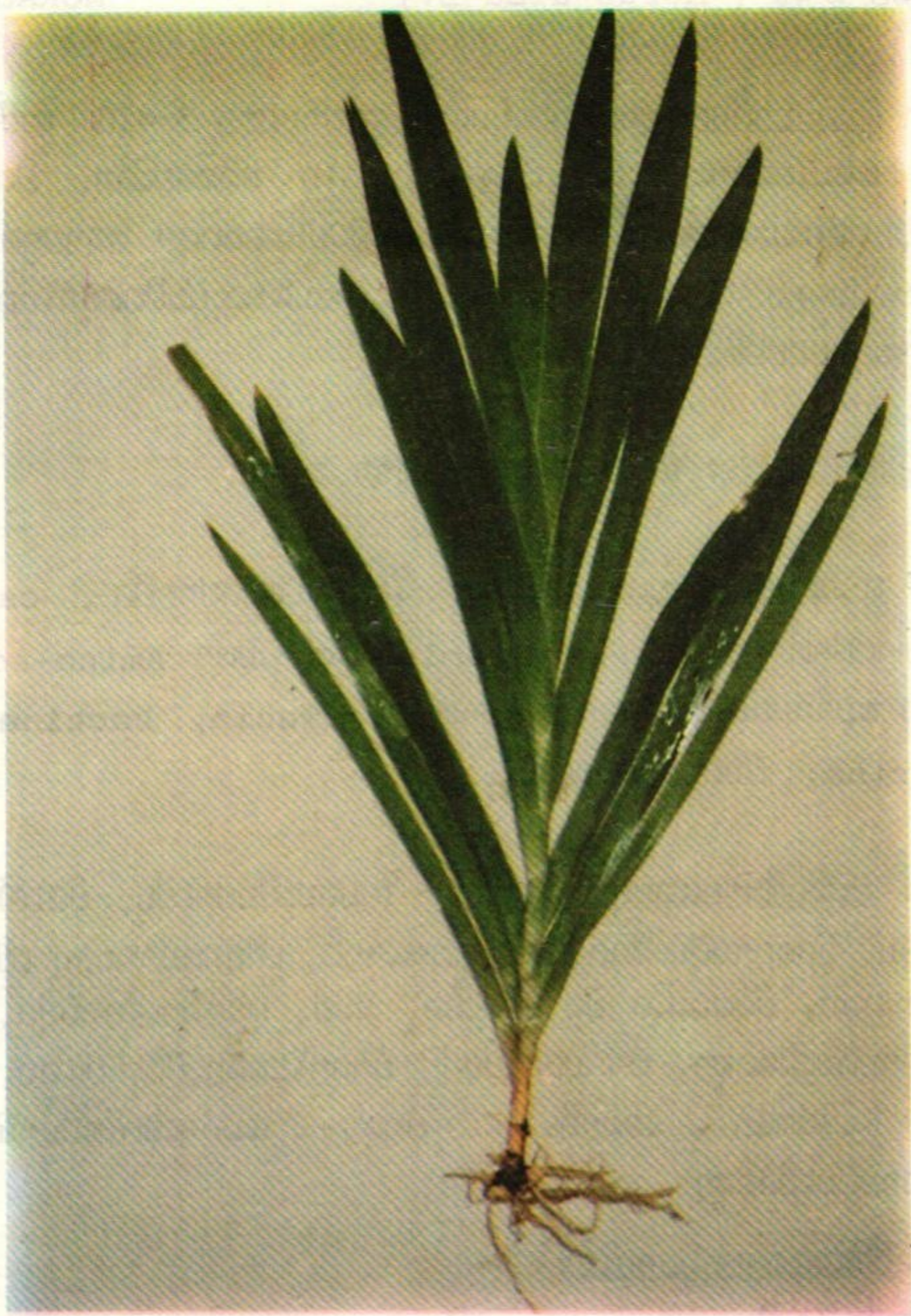
10.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃບ, ເປືອກ, ຮາກ, ຜາກ, ຫມາກ.

10.3 ພາກສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ: ໃບມອນມີຫາດຢາງຢືດ, carotene ຫາດຝາດ (Tanin), Vitamine C, ບັນດາ Amino-acides. ເປືອກ ຫມາກມອນມີບັນດາອາຊິດອົງຄະຫາດ, Tanin, Pectine, β -amyryne, ບັນດາຫາດນໍ້າຕານ.

10.4 ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ: ໃບມອນເປັນຢາເຢັນ, ປົວໄອມີຂີ້ກະເທີ, ໄຂ້ຮອນ, ລົດຄວາມດັນເລື້ອຍ, ເຮັດໃຫ້ຕາແຈ້ງດີ, ເປືອກຫມາກມອນ ເປັນຢາຖ່າຍເບົາສະດວກ, ປົວບວມໃຄ່ ປົວໄອຊໍາເຮື້ອ, ຂະຍີ, ຜູ້ຍິງລົງເລື້ອຍບໍ່ຢຸດ, ປົວໄຂ້, ລົດຄວາມດັນເລື້ອຍສູງ, ຜາກມອນເປັນຢາ ບໍາລຸງໄຂ່ຫລັງ, ປົວເຈັບແອວ, ເຈັບຕົນຕົວ, ເຈັບຫ້ອງ ເວລາຖືພາ, ບໍາລຸງ ແມ່ກໍາເຮັດໃຫ້ມີນໍ້າມັນຫລາຍ, ລົດຄວາມດັນເລື້ອຍສູງ.

10.5 ວິທີໃຊ້ແລະປະລິມານໃຊ້ :

ໃບແຫ້ງຕົ້ມດື່ມເທື່ອລະ 8-16 g, ເປືອກຫມາກມອນແຫ້ງ 8-16 g, ຕົ້ມດື່ມ. ຜາກມອນ 6-12 g, ແຫ້ງຕົ້ມດື່ມ. ນອກນັ້ນເພິ່ນຍັງໃຊ້ ຮັງແມງໄມ້ ທີ່ຈັບຢູ່ ງ່າມອນເຮັດຢາປົວຜູ້ຊາຍຫາດລົ້ມ, ຍ່ຽວຫລາຍ, ແມ່ຍິງລົງຂາວ, ເດັກນ້ອຍ ຍ່ຽວໃສ່ບ່ອນ, ຫມາກມອນເປັນຢາບໍາລຸງຫົວໄປເຮັດໃຫ້ຕາແຈ້ງ, ມອນຍາກ, ຜົມຫງອກໄວ, ມີນິ່ງກິນ 10-20 g.

ຫວ່ານດາບ
Belamcanda sinensis Lem.

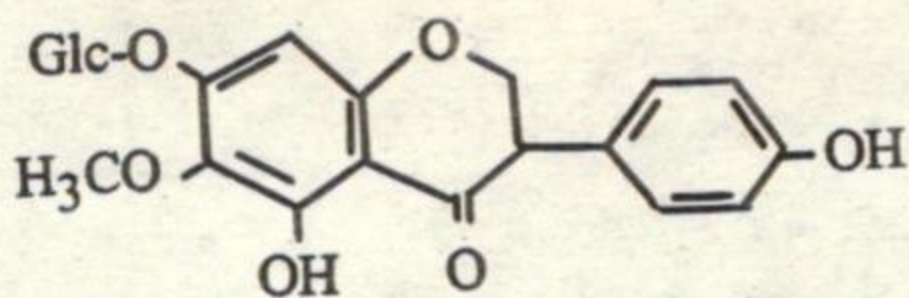
11- ຫວ້ານດາບ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Belamcanda sinensis* Lem. IRIDACEAE

11.1 ພັນລະນາຕົ້ນ: ຫວ້ານດາບແມ່ນຜົດປະເພດຫຍ້າ ມີອາຍຸຍືນ, ລໍາຕົ້ນ ຊື່ນຊີ່ມີໃບແປປາຍແຫລມ ໂອບເອົາສອງຝາກຂ້າງຂອງລໍາຕົ້ນ ຄ້າຍໆຄືກັບ ວີ. ດອກນ້ອຍມີ 6 ກີບດອກ, ກີບດອກສີແສດມີຈໍາແດງ, ຫມາກເປັນ ຮູບໄຂ່, ໃນແບ່ງເປັນ 3 ຫ້ອງ, ແກ່ນນ້ອຍສີດໍາເຫລື້ອມ ດອກຫວ້ານດາບ ເປັນຜົດທີ່ປູກໄວ້ເອ້ບ້ານ.

11.2. ພາກສ່ວນໃຊ້: ໃຊ້ລໍາຮາກ (Rhizoma), ເກັບກູ້ໃນລະດູບານໃໝ່, ຕັດຮາກນ້ອຍຖິ້ມ, ມາລ້າງສະອາດ, ຊອຍບ່າງໆ ແລ້ວຕາກ, ອົບໃຫ້ແຫ້ງ ດີ, ກ່ອນຈະໃຊ້ຕ້ອງແຊ່ນ້ໍາເຂົ້າຫມໍ່າກ່ອນ ຫນຶ່ງຄືນແລ້ວຕາກໃຫ້ແຫ້ງ.

11.3- ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນລໍາຮາກຫວ້ານດາບ ມີທາດ Flavonoside ທີ່ມີຊື່ວ່າ Tertoridine , Iridine & Shekanine.

Tertoridine

11.4 ປະສິດພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ :

ລໍາຮາກ ຫວ້ານດາບມີລົດຂົມ, ທາດເຢັນເບື້ອຫນ້ອຍ, ມີປະສິດທິພາບຕໍ່ ເສັ້ນຕັບ ແລະປອດ. ໃຊ້ປົວອັກເສບຄໍ, amygdal ນອກນັ້ນ ຍັງເປັນຢາປົວ ໄຂ້ຮອນ, ຍຽວຫນ້ອຍ, ເຈັບນົມ, ທໍ່ນົມຕົ້ນ, ປະຈໍາເດືອນ ມາບໍ່ປົກກະຕິ ແລະ ເຈັບຫ້ອງ ຝອກເລືອດ ແລະແກ້ງຂົບ.

11-5 ວິທີໃຊ້ ແລະປະລິມານໃຊ້ : ມີຫນຶ່ງກິນ 3-6 g ຕົ້ມ (ຢາແຫ້ງ) ຫລື 10-20g ຫົວດິບ ຕໍາປັ້ນເອົານໍ້າດື່ມ, ເຫຍື້ອໂຜະ (ກໍລະນີງູຂົບ).

ຂີງ

Zinziber officinalis Rosc.

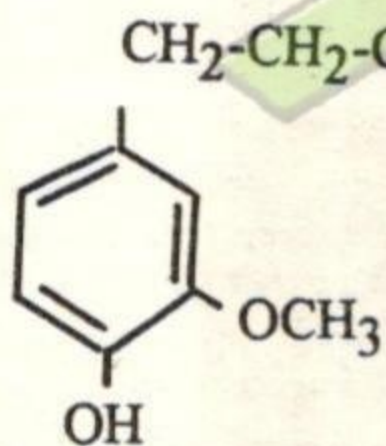
12. ຊິງ

ຊື່ ວິທະຍາສາດ : *Zinziber officinalis* Rosc. ZINGIBERACEAE

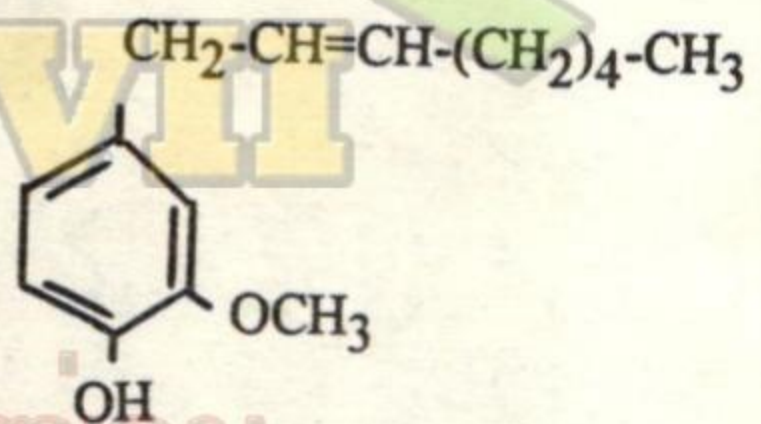
12.1 ພັນລະນາຕົ້ນ : ຊິງເປັນພືດປະເພດຫຍ້າສູງ 50-100 cm, ຫົວຂະຫຍາຍຕົວ, ໃບປົ່ງ ເປັນສອງແຖວສະຫລັບ ກັນຂຶ້ນຕາມລຳ, ດອກສີເຫລືອງ ບໍ່ສະເໝີ, ຫົວຕົ້ນມີກິ່ນຫອມພິເສດ. ເປັນພືດທີ່ປູກໄວ້ໃນສວນຄົວ.

12.2 ພາກສ່ວນໃຊ້ : ຫົວດິບ, ອາດຈະຊອຍບາງແລ້ວຕາກແຫ້ງໄວ້ໃຊ້, ຊິງເຜົາເປັນຖ່ານ.

12.3 ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີ : ໃນຫົວຊິງມີນ້ຳມັນລະເຫີຍ 2-3% , ຫາດຢາງ, ຫາດມັນ, ຫາດແປ້ງ ແລະຫາດເຜັດ : Zingerol, Shogaol

Zingerol

Shogaol

12.4 ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ຊິງເປັນຢາ ທີ່ມີລົດເຜັດຮ້ອນ ໃຊ້ປົວຍິ່ງເບັງທ້ອງ, ທ້ອງຖອກ, ກິນດີ່ມລະລາຍຍາກ, ປົວໄອ, ຫ້າມເລືອດ (ຊິງ ເຜົາໄຫມ້) ແກ້ຮາກ, ປົວໄຂ້ຮ້ອນ, ປວດຫົວ.

12.5 ວິທີ ແລະປະລິມານໃຊ້ : ໃຊ້ຊິງໃນຮູບຢາຕົ້ມ, ຢາຊົງມື້ຫນຶ່ງ 4-12g

ຫຍ້າຂັດແມນ
Scoparia dulcis L.,

13. ຫຍ້າຂັດແມນ

ຊື່ອື່ນ : ສະເອ້ມດິນ, ຫຍ້າຫວານຈ້ອຍ, ຫຍ້າຂີ້ໄກ່

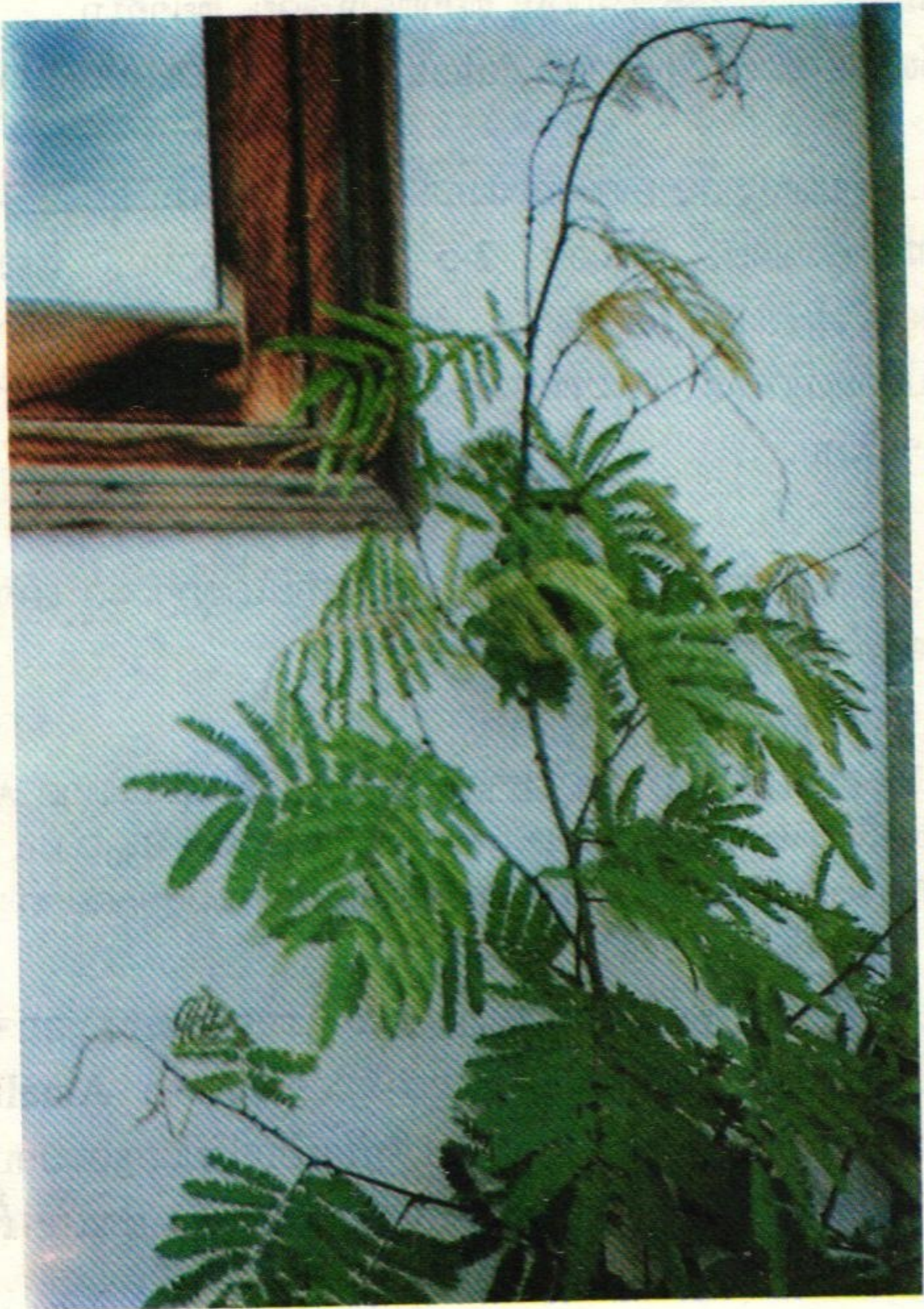
ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Scoparia dulcis* L., SCROPHULARIACEAE

13.1 ພັນລະນາຕົ້ນ : ຫຍ້າຂັດແມ່ນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າ ສູງ 25-80 cm ແຕກງ່າຍຫລາຍ, ໃບນ້ອຍ 2-5 cm ປົ່ງກົງກັນ, ແຄມໃບສ້ອຍ ແຂ້ວເລື້ອຍ, ດອກນ້ອຍສີຂາວ, ຫລາຍ. ຫມາກແຫ້ງ. ຫຍ້າຂັດແມ່ນ ເປັນພືດທີ່ເກີດເອງ ຕາມສວນເຮືອ, ແຄມທາງ, ອາດຈະປູກດ້ວຍວິທີ ຫວານແກ່ນ.

13.2 ພາກສ່ວນໃຊ້: ຫມົດຕົ້ນທັງຮາກ, ເກັບໄດ້ທຸກໆລະດູ ເອົາມາລ້າງ ສະອາດ ຊອຍຕາກໃຫ້ແຫ້ງ.

13.3 ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ: ໃນຕົ້ນຫຍ້າຂັດແມນມີທາດ Amelline Tritriacontane, dulciol, B.sitosterol, dulciolone ($C_{33}H_{50}O$), d. manitol ບັນດາ acides Betulinic acid ແລະ Iffaionic ແລະທາດຟາດ Tanin..

13.4 ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ຫຍ້າຂັດແມນ ນອກຈາກທີ່ໃຊ້ ເປັນຢາແກ້ໄຂ້ໄອ ແກ້ເບື້ອມັນຕົ້ນແລ້ວ ເນື່ອງຈາກທາດ Amelline ມີ ປະສິດທິພາບ ລົດທາດນ້ຳຕານ ດັ່ງນັ້ນ ຈິ່ງໃຊ້ເປັນຢາປ້ອງຮວຫວານ ປະສົມ ກັບຕົ້ນຢາອື່ນໆ ມີຫນຶ່ງ 60-120g ຕົ້ນດິບ ຫລື 20-30 ຢາແຫ້ງ ຕົ້ມດິນ.

ສົມປ່ອຍ

Gleditschia australis Hemsl (= *G. sinensis* Lamk., = *Mimosa fera* Lour.

14. ສັ້ມປ່ອຍ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Gleditschia australis* Hemsl (= *G. sinensis* Lamk., = *Mimosa fera* Lour. CAESALPINIACEAE

14.1 ພັນລະນາຕົ້ນ ຕົ້ນສັ້ມປ່ອຍເປັນຕົ້ນໄມ້ໃຫຍ່ ສູງ 5-7 m , ລໍາ ແລະ ງ່າ ມີຫນາມແຂງ ປາຍຫນາມເປັນງ່າມ, ໃບປະສົມແບບຂົນໄກ່ຄູ່ມີ 6-8 ຄູ່ ໃບສໍາຮອງ, ດອກເປັນສີຂາວເປັນຮ່ວງຍ່ອນລົງ, ຫມາກເປັນຝັກແປຍາວ 10 cm ມີຫລາຍແກ່ນ, ເມື່ອສຸກຈະເປັນສີກະເບົາປ່ຽນເປັນດໍາ.

14.2 ພາກສ່ວນໃຊ້ ຫມາກເກັບເວລາສຸກດີ, ຫນາມເກັບໄດ້ທຸກໆ ຍາມເອົາມາ ຊອຍຕາກແດດໃຫ້ແຫ້ງ.

14.3 ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ: ໃນຫມາກສັ້ມປ່ອຍມີທາດ Saponine triterpenique ທີ່ມີຊື່ວ່າ Gleditsaponine ແລະ australoside ນອກນັ້ນ ຍັງມີບັນດາ Flavonosids ຄື : Luteoline, vitexine, orientine ... ບໍ່ທັນ ໄດ້ຄົ້ນຄ້ວາ ສ່ວນປະກອບຂອງຫມາກສັ້ມປ່ອຍ.

14.4 ປະສິດທິພາບ ແລະ ຄຸນປະໂຫຍດ ນອກຈາກໃຊ້ເປືອກ ຫມາກສັ້ມປ່ອຍ ເປັນສຸະບູສະຫົວແລ້ວ, ຫນໍຢາຜົນເມືອງ ຫລາຍປະເພດ ຍັງໃຊ້ເປັນ ຍາປົວໄອມິຂໍ້ກະເທີ ຫອບຫິດ ມື້ນຶ່ງ 0,5 - 1 g ດ້ວຍຮູບ ຢາຝຸ່ນ ຢາຕົ້ມ ຫຼື ເຜົ່າເປັນຖ່ານ. ຝຸ່ນຫມາກຍັງເປັນຢາຍັດ ແກ້ທອງຜູກ ແລະ ບໍ່ຖ່າຍລົມ ຍ້ອນຜ່າຕັດ.

ແກ່ນຫມາກສັ້ມປ່ອຍ ເປັນຢາປົວທ້ອງບິດຊໍາເຮື້ອ : ບິດເປັນຝຸ່ນ ລະອຽດ ປະສົມກັບນໍ້າເຂົ້າເຮັດເປັນເມັດລູກກອນ 0,5 g , ມື້ນຶ່ງກິນ 10 - 20 ເມັດ ກັບນໍ້າຊາ.

ຫມາກສັ້ມປ່ອຍ ເປັນຢາປົວຕຸ່ມຜີ , ຕັດນໍ້ານົມ , ປົວຜີນົມ ມື້ນຶ່ງກິນ 5 - 10 g ດ້ວຍຮູບຢາຕົ້ມ.

ຕົ້ນກາລະບູນ (ຕົ້ນວິກ, ຕົ້ນນ້ຳມັນຂຽວ).
Eucalyptus globulus Labill.

15. ຕົ້ນກາລະບູນ (ຕົ້ນວິກ, ຕົ້ນນ້ຳມັນຂຽວ).

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Eucalyptus globulus* Labill. MYRTACEAE

15.1 - ພັນລະນາຕົ້ນ : ຕົ້ນກາລະບູນເປັນຕົ້ນໄມ້ໃຫຍ່ ສູງເຖິງ 15 m , ວ່າອ່ອນເປັນ 4 ຫລ່ຽມ, ມີໃບ 2 ປະເພດ, ລຳອ່ອນ ແລະ ຕົ້ນອ່ອນ ມີໃບປົ່ງກົງກັນ ປ່ຽງໃບເປັນຮູບໄຂ່ບາງ; ຕົ້ນແກ່ ແລະ ລຳແກ່ ໃບປົ່ງ ໂດດດ່ຽວເປັນຮູບກ່ຽວ ຂວັນສັ້ນ ດອກນ້ອຍກົມເປັນ 4 ຫລ່ຽມ ຫມາກເປັນ ຮູບຈອກເຫລົ້າແບ່ງເປັນ 4 ຫ້ອງມີແກນຫນ້ອຍ. ຕົ້ນນ້ຳມັນຂຽວມີເຄື່ອງກຳເນີດ ຈາກທະວີບອົດສະຕຣາລີ, ເປັນຕົ້ນໄມ້ປູກເອົາໄມ້, ເອົາໃບເຮັດຢາ.

15.2 - ພາກສ່ວນໃຊ້ : ໃບອ່ອນໃຊ້ດິບເພື່ອກັນເອົານ້ຳມັນລະເຫີຍ, ນ້ຳມັນກາລະບູນ.

15.3 - ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃບກາລະບູນ ປະກອບດ້ວຍ ທາດຝາດ (Tanin), ທາດຢາງ ແລະ ນ້ຳມັນລະເຫີຍ 3-6% ຫຼື ຫຼຸດລົງໃບແຫ້ງ. ສ່ວນປະກອບ ຂອງນ້ຳມັນລະເຫີຍມີ Cineol 60-85% ຍັງຮຽກວ່າ Cajeputol ຫລື Eucalyptol, ນອກນັ້ນຍັງມີ Pinene, Camphene, Fenchene , Aldehyde : Butyric Aldehyde , ແລະ Valerianic.

15.4 - ປະສິດທິພາບ ແລະ ຄຸນນະພາບ ໂຫຍດ :

ໃບກາລະບູນເປັນຢາປົວໄອ, ຊ່ວຍລະລາຍອາຫານ ໃນຮູບຢາຊົງ : ເອົາ 20g ໃບຊົງກັບນ້ຳຝົດ 1 ລິດ,

ນອກນັ້ນ ຍັງເປັນສ່ວນປະກອບ ຂອງຢາຮົມ ປົວໄຂຫວັດ. ນ້ຳມັນລະເຫີຍສິດປະສົມກັບນ້ຳມັນຖົ່ວດິນເປັນຢາສັກ ປົວອັກເສບລະບົບຫນ້າໃຈ ມີຫນຶ່ງສັກ 1-2 ຫລອດ (1 ຫລອດ 1ml = 0,2g).

ជីវាគាត

**Spilanthus acmella (Linn.) Murr.
(= Eclipta prostrata Lour. non L.)**

16. ຜັກຄາດ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Spilanthes acmella* (Linn.) Murr.

(= *Eclipta prostrata* Lour. non L.) COMPOSITAE

16-1 ພັນລະນາຕົ້ນ : ຜັກຄາດເປັນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າສູງ 30-70cm, ໃບປົ່ງກົງກັນ ປ່ຽງໃບເປັນສີຂຽວເຂັ້ມ ຮູບກົມສວຍປາຍ ແຄມໃບສ່ອຍ ແຂ້ວເລື່ອຍເລັກນ້ອຍ, ເປັນດອກທຸກໆລະດູ, ດອກສີເຫລືອງມີຂວັນຂາວ ດອກປະສົມຄ້າຍຄືກັບຫົວປອກມີ. ຜັກຄາດເກີດເອງຢູ່ບ່ອນດິນຊຸ່ມແຄມສະ, ທົ່ງນາ.

16-2 . ພາກສ່ວນໃຊ້ : ຕົ້ນຕໍແມ່ນດອກ, ອາດຈະໃຊ້ໃບ ແລະລໍາຕົ້ນທີ່ ເກັບກູ້ ໃນລະດູຝົນ.

16-3 . ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນດອກຜັກຄາດ ປະກອບດ້ວຍທາດ ນໍ້າມັນ ລະເຫີຍ ທີ່ມີລົດເຜັດຮືນ, ສ່ວນປະກອບຂອງນໍ້າມັນລະເຫີຍແມ່ນທາດ Terpene ພິເສດ : $C_{15} H_{10}$ ມີຊື່ວ່າ Spilantene, ທາດເຫລົ້າ Spilanthol.

16-4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ດອກຜັກຄາດເຮັດໃຫ້ມືນ ຕາມຜັງປາກ, ດັ່ງນັ້ນເພິ່ນນໍາໃຊ້ເຮັດ ຢາບັນເທົາອາການເຈັບແຂ້ວແມງ. ໃບເປັນຢາຕີເຈັບຫົວ, ເຈັບຄໍ ແລະເຟັ້ນແຂ້ວ. ຮາກເປັນຢາແກ້ທ້ອງຜູກ, ຖ່າຍທ້ອງ ດ້ວຍປະລິມານ 4-8g ຕົ້ມ. ນອກນັ້ນຜັກຄາດຍັງເປັນຜັກກິນ, ມັນເພິ່ນວິຕາມິນ C ໃຫ້ຮ່າງກາຍເພື່ອຕ້ານພະຍາດ Scorbis ອີກດ້ວຍ.

ໝາກຫົ່ງ
Carica papaya L.

ຫ17. ຫມາກຫຸ່ງ

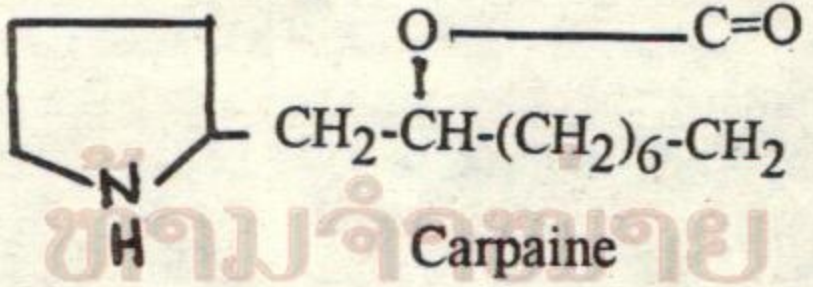
ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Carica papaya* L. PAPAYACEAE.

17-1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຕົ້ນຫມາກຫຸ່ງເປັນຕົ້ນໄມ້ສູງເຖິງ 7m, ລໍາຊື່, ແຕກງ່າຫນ້ອຍ, ທົ່ວລໍາມີຮອຍແຜຂອງໃບຫລົ່ນ. ໃບປົ່ງສະຫລັບກັນຢູ່ຍອດປ່ຽງໃບໃຫຍ່ເປັນ 6-9 ປ່ຽງນ້ອຍ ຮູບໄຂ່, ແຄມໃບສ້ອຍແຂ້ວເລື້ອຍ ດອກຜູ້ແລະດອກແມ່ຢູ່ຕ່າງຕົ້ນ. ດອກຜູ້ຂວັນຍາວ, ດອກແມ່ມີກີບດອກຍາວ, ຫມາກເປັນເນື້ອກ້າມເວລາສຸກຈະ ເປັນສີເຫລືອງ ແກ່ນຄ້າຍຄືຫນ່ວຍພິກໄທເວລາສຸກ ຈະປ່ຽນ ເປັນສີດໍາເຫລື້ອມ. ຕົ້ນຫມາກຫຸ່ງແມ່ນ ຕົ້ນໄມ້ກິນຫມາກ.

17-2. ພາກສ່ວນໃຊ້ເຮັດຢາ : ຮາກ, ດອກ, ຫມາກແກ່ນ ແລະຢາງ.

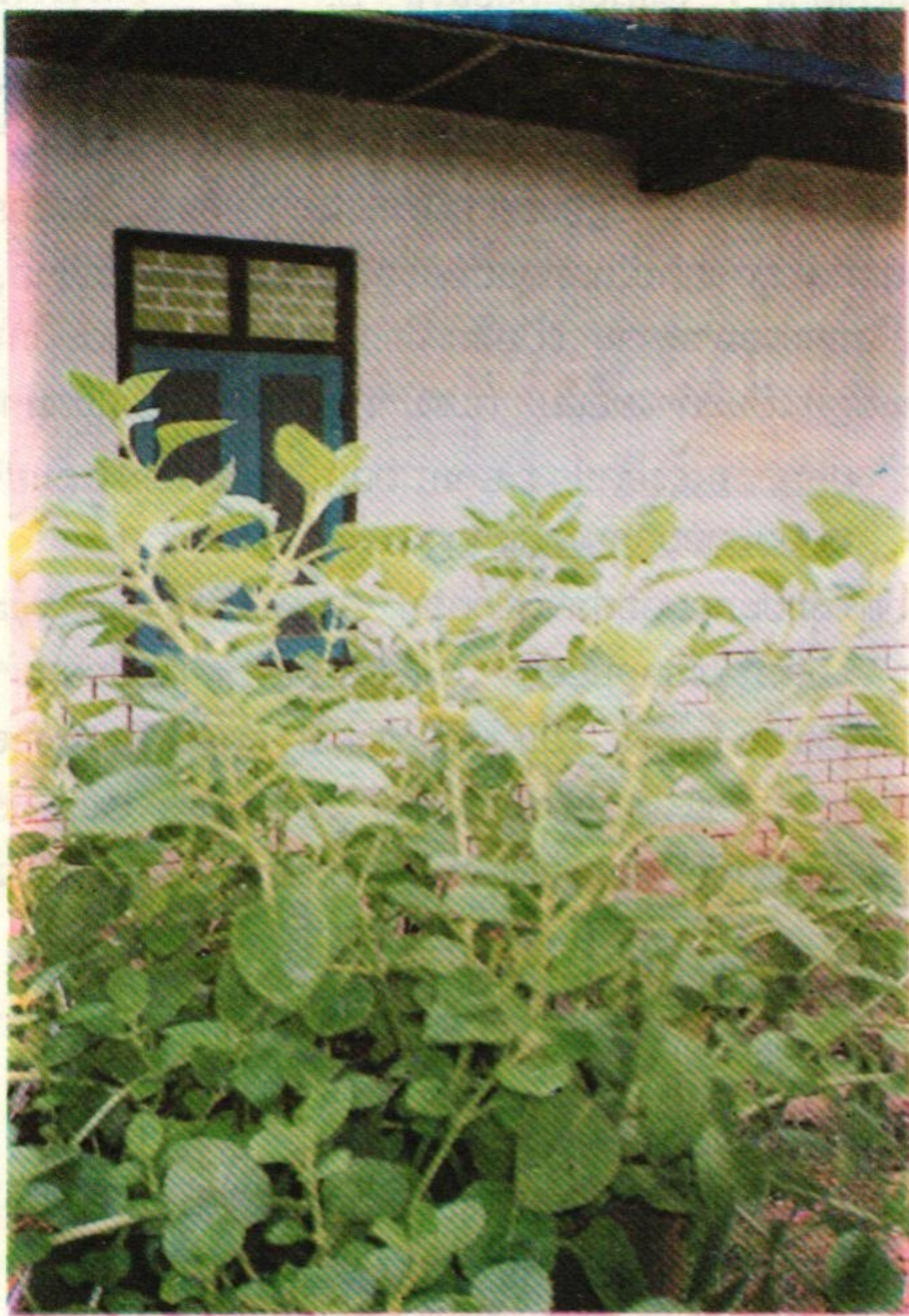
17-3. ສ່ວນປະກອບຕາມເຄມີສາດ :

ຫມາກຫຸ່ງສຸກປະກອບດ້ວຍທາດນໍ້າຕານ Glucosa, Proteine, Vitamine A, B, C. ແລະເກືອແຮຈານຂອງ Ca, Fe, Mg. ໃນຢາງຫມາກຫຸ່ງດິບມີທາດເຊື້ອແປ້ງ Papaine ເປັນຕົ້ນຕໍຊຶ່ງທາດນີ້ ເຮັດໃຫ້ Proteine ຖືກລະລາຍງ່າຍ, ໃນໃບແລະແກ່ນຫມາກມີທາດ Alcaloide : Carpaine, ທາດນີ້ມີປະສິດທິພາບຕໍ່ຫົວໃຈຄືກັບ digitaline, ແກ່ນຫມາກຍັງມີທາດຕໍາຕານເຊື້ອ.

17-4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ :

ຫມາກຫຸ່ງສຸກເປັນຢາລະລາຍທາດຊື່ນ, ຫມາກຫຸ່ງດິບ ເປັນຢາປົວ ອັກເສບ ກະເພາະ ອາຫານ, ດອກຫມາກ ຫຸ່ງເປັນຢາ ປົວໂອເດັກນ້ອຍ : ເກັບມາ 10-20 ດອກໃສ່ຖ້ວຍຊ້ອມປະສົມນໍ້າເຜິ້ງແລ້ວ ຫຸ່ງໃສ່ນໍ້າຫມໍ້ຫຸ່ງເຂົ້າເອົານໍ້າໃຫ້ຄົນເຈັບດື່ມ. ຮາກຫມາກຫຸ່ງເປັນຢາຖ່າຍເບົາສະດວກ. ປົວລົງຂາວ, ບໍາລຸງແມ່ກໍາກິນເຂົ້າແຊບ. ນອກນັ້ນຍັງເປັນຢາແກ້ງຊົບ : ຮາກຫມາກ ຫຸ່ງ 30g, ເກືອ 4g ຕໍາປະສົມກັນ, ປັ້ນເອົານໍ້າດື່ມເຫຍື້ອໂຜະ, ຫມາກ ຫຸ່ງສຸກເລັ່ເປັນຢາຂ້າແມ່ທອງເຂັ້ມ.

ដំរាញស៊ីវ

Coleus aromaticus Benth..

18. ຜັກຫູເສືອ :

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Coleus aromaticus* Benth..

LABIATAE

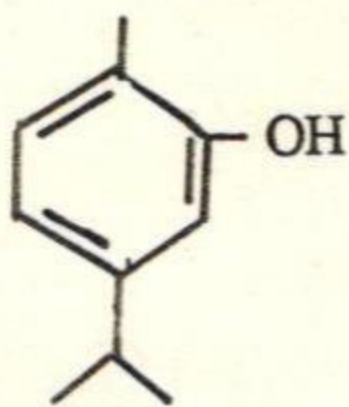
18-1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຜັກຫູເສືອເປັນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າ ຍືນຫລາຍປີ, ລໍາ ແລະ ໃບມີຂົນແຂງ, ໃບປົ່ງກົງກັນ ໃບກ້ວາງຮູບຫນ່ວຍໄຂ່ແຄມໃບສ້ອຍ ກົມ, ເອ້ນ ໃບຟຸ້ຊັ້ນຢ່າງຈະແຈ້ງ. ດອກນ້ອຍສີອິດມີດອກຈຸ່ມກັນຢູ່. ຜັກຫູ ເສືອ ເປັນຕົ້ນໄມ້ປູກໄວ້ເຮັດເຄື່ອງຫອມ.

18-2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ເພິ່ນເຄີຍໃຊ້ໃບດິບ, ງ່າອ່ອນ.

18.-3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນໃບຜັກຫູເສືອມີນ້ຳມັນ ລະເຫີຍ ທີ່ປະກອບດ້ວຍທາດ Carvacrol, ນອກນັ້ນຍັງມີທາດສີແດງຊື່ວ່າ Coleine.

18-4. ປະສິດທິພາບ ແລະ ຄຸນປະໂຫຍດ :

ໃບຜັກຫູເສືອເປັນຢາປົວໄຂ້ຫວັດ, ໄອ, ຂະຍີ ມີຫນຶ່ງກິນ 6-12g ປັ້ນເອົາ ນ້ຳດື່ມ, ຕໍາໃບໂຜະ ແຜແມງງອດຂີ້ເຂັບກັດ. ນອກນັ້ນຍັງເປັນສ່ວນປະ ກອບ ຂອງຫມໍຣິນ ແລະ ເຮັດເປັນອາຫານ.

Carvacrol

ປາກົດພືດໄຊທາງລຸ່ມ ແລະ ພາກເທິງ ບຸນ

ຄີໄພນີກຄຸ້ມ
Elephantopus scaper L.

19. ຄີໄພນິກຄຸນ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : Elephantopus scaper L.

COMPOSITAE

19-1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຄີໄພນິກຄຸນແມ່ນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າ, ລໍາແຂງສູງເຖິງ 40cm, ລໍາຊື່, ໃບອອກເປັນ ຮູບດອກຈັນ ຢູ່ກົກແທບກັບຫນ້າດິນ, ບາງເທື່ອລໍາແຕກເປັນຫລາຍໆາ. ດອກນ້ອຍແບບດອກຫ້ອມແກ່ວ ຫລື ດອກຕາເວັນ, ອອກດອກຢູ່ຍອດຈັດເປັນ ຊົມ ດຽວ (Cime), ຫມາກເປັນຮູບສວຍມີ 10 ຫລ່ຽມ ສວດອອກ.

ຄີໄພນິກຄຸນເປັນຕົ້ນຫຍ້າ ທີ່ເກີດເອງຕາມທໍາມະຊາດ, ມັກມີຢູ່ແຄມທາງ ຫລື ທົ່ງຫຍ້າບອນແຈ້ງຕ້ອງແດດ.

19-2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ເພິ່ນໃຊ້ຫມົດຕົ້ນ ເກັບກູ້ເວລາພວມເປັນດອກ, ເອົາມາຊອຍບາງຂົ້ວໃຫ້ເຫລືອງ.

19-3. ສ່ວນປະກອບທາງດ້ານເຄມີສາດ : ຮາກຄີໄພນິກຄຸນ ມີທາດທີ່ມີລັກຊະນະ Glycoside, Epifiedelinol Lupeol, Stigmasterol, Potassium Chlorure, Desoxyelephantopine.

19-4. ປະສິດທິພາບ ແລະ ຄຸນປະໂຫຍດ : ຄີໄພນິກຄຸນເປັນຢາ ທີ່ມີລົດຂົມທາດເຢັນບໍ່ເປື່ອ ມີປະສິດທິພາບແກ້ໄຂ ຕົວຮ້ອນ, ແກ້ເປື່ອ, ຖ່າຍເປົາສະດວກ, ຫ້າມເລືອດດັງອອກ, ປົວຫນິ້ວ, ປົວໄອອັກເສບຄໍ, ອັກເສັບຕັບ ແລະ ຝີ. ມີຫນຶ່ງກິນ 50g ຢາດິບ ຂົ້ວໃຫ້ເຫລືອງແລ້ວຕົ້ມກັບນໍ້າ 500ml ຂ້ຽວໃຫ້ຍັງ 200ml ກໍລະນີເປັນຝີ : ຕໍາມຸ່ນໂຜະ.

ຂໍ້ຄວນເອົາໃຈໃສ່ : ຫ້າມໃຊ້ໃຫ້ຄົນທາດເຢັນ.

ត្រីមតិមដេត

Alstonia scholaris (L.) R.B.

ຕົ້ນ 20. ຕົ້ນຕີນເປັດ

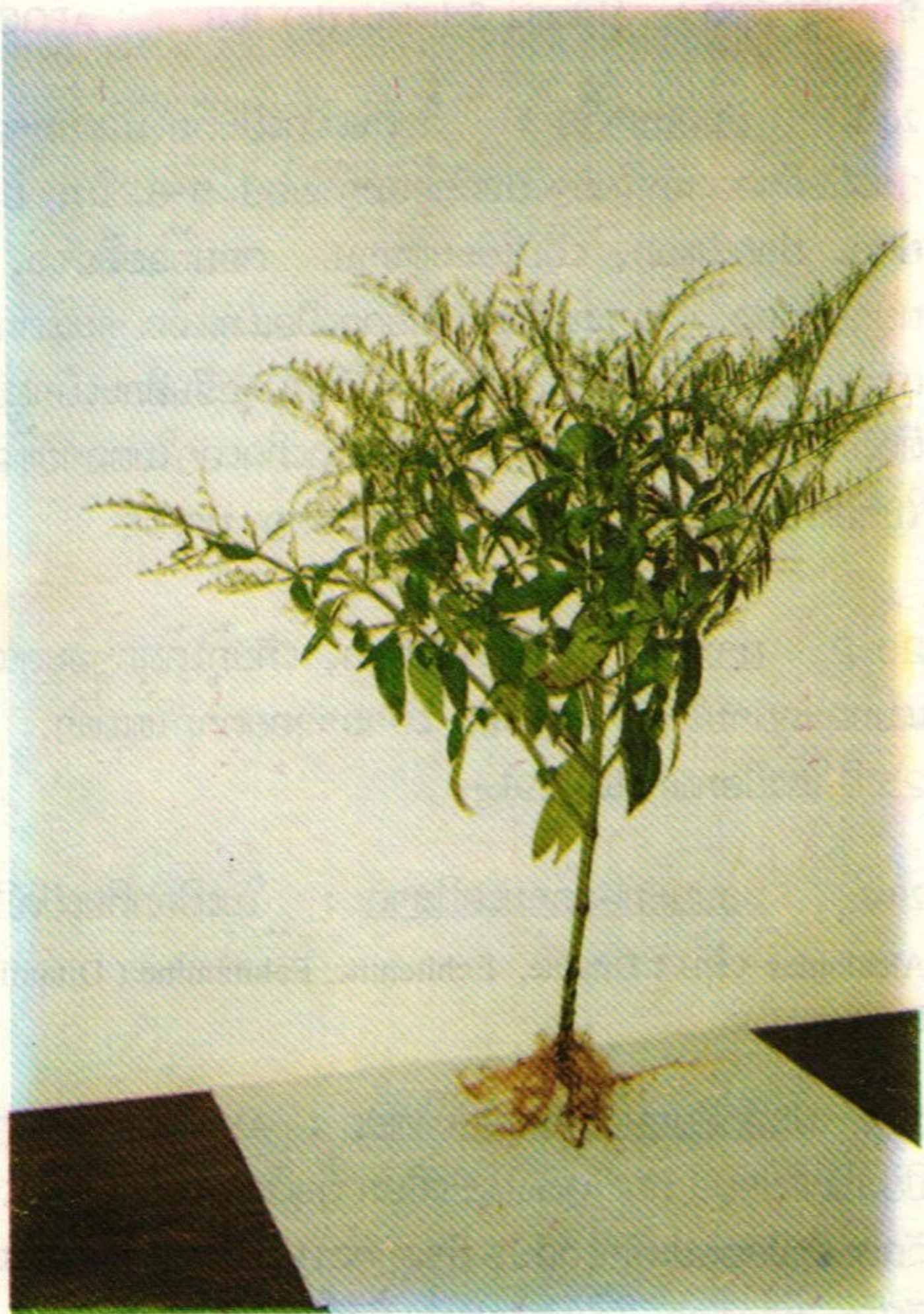
ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Alstonia Scholaris* (L.) R.B. APOCYNACEAE

20-1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຕົ້ນຕີນເປັດເປັນຕົ້ນໄມ້ໃຫຍ່ສູງເຖິງ 30m, ງ່າເປັນວົງອ້ອມລໍາໃບປົ່ງເປັນວົງອ້ອມງ່າບ່ອນ 5-8 ໃບ, ປ່ຽງໃບຮູບໄຂ່ຍາວ, ປາຍແຫລມ, ເອ້ນໃບຂະຫນານ. ດອກນ້ອຍສີຂາວ, ເປັນຊົມຂະຫຍາຍຢູ່ຍອດ. ຫມາກເປັນຫນ່ວຍຍາວເມື່ອແກ່ແລ້ວ ຈະແຕກເປັນ 2 ກີບແກ່ນແປ, ສອງສັນຂອງແກ່ນຕັດຊື່ ຫລືກົມ ມີຈຸ່ມຂົນສຶກະເບົາຢູ່ທັງສອງສັນ, ທົ່ວຕົ້ນຕີນເປັດມີຢາງຂາວ. ຕົ້ນຕີນເປັດເກີດເອງໃນຫລາຍທ້ອງຖິ່ນນັບທັງໃນຕົວເມືອງໃຫຍ່ເຊັ່ນວຽງຈັນ ຫລວງພະບາງ, ປາກເຊ.

20-2. ພາກສ່ວນໃຊ້: ເພິ່ນໃຊ້ເປືອກ, ເກັບກູ້ໄດ້ທຸກໆລະດູແຕ່ດີກ່ວາຫມູ່ແມ່ນລະດູບານໃໝ່, ລະດູຮອນ ເອົາມາຊອຍຕາກໃຫ້ແຫ້ງ. ຕົ້ນທີ່ມີອາຍຸ 25 ປີ ໃຫ້ເປືອກພຽງແຕ່ 19kg

20-3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນເປືອກຕີນເປັດມີບັນດາທາດ Alcaloides ເຊັ່ນ : Ditaine, Echitenine, Echitamine (Ditamine) ແລະ Echitamidine .

20-4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : Alcaloides ຂອງຕົ້ນຕີນເປັດມີປະສິດທິພາບຄື ກັບ Quinine. ເປືອກ ຕົ້ນຕີນເປັດເປັນຢາປົວໄຂ້, ປົວໄອ. ດັດສະເໜີຮອບປະຈໍາເດືອນ, ບໍາລຸງທົ່ວໄປ, ປົວທ້ອງບິດ, ອັກເສບລະບົບຫັນໃຈ, ທ້ອງຖອກ. ໃຊ້ໃນຮູບຢາຝຸ່ນ ມີຫນຶ່ງກິນ 0,2 ເຖິງ 0,3 g ເຫລົ້າຢາ (ຝຸ່ນເປືອກຕີນເປັດ 75 g + ເຫລົ້າ 40° 500 ml) ແຊ່ໃນ 1 ອາທິດ, ດື່ມເທື່ອຫນຶ່ງ 20 ml ກ່ອນກິນເຂົ້າ 15 ນາທີ. ອາດຈະຕົ້ມ ເປັນກາວແຫລວ 1:1, ມີຫນຶ່ງກິນບໍ່ເກີນ 2 g.

ទាខ្មារបិ (នាមដ៏រូបិ)

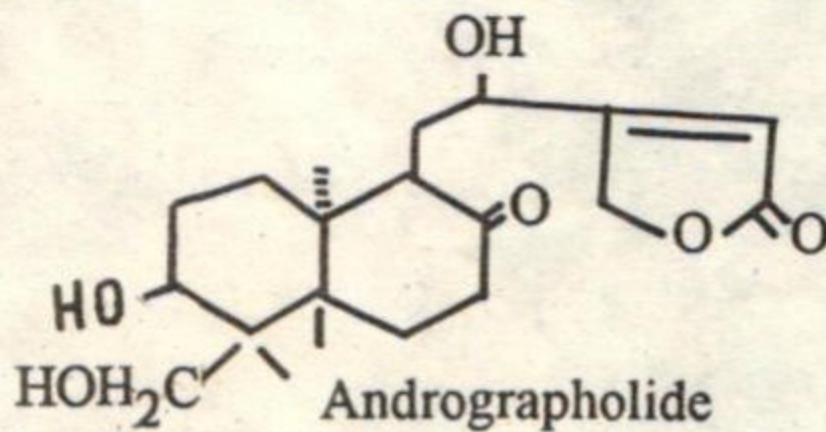
Andrographis paniculata (Burm.f) Nees

21. ຣາຊາປີ (ສາມພັນປີ)

ACANTHACEAE

ຊື່ ວິທະຍາສາດ : *Andrographis paniculata* (Burm.f) Nces

21. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຣາຊາປີ ເປັນພືດປະເພດ ຕົ້ນຫຍ້າສູງ 0,3 - 0,8 m, ລຳເປັນສີ່ຫລ່ຽມ, ແຕກງ່າຫລາຍ, ໃບປົ່ງກົງກັນ, ປ່ຽງໃບສ່ວຍແຫລມ, ດອກນ້ອຍສີຂາວ ມີຈ້າສົມວ່າງ, ຫມາກນ້ອຍເປັນຝັກເຫລື້ອມ, ແກ່ນເປັນຮູບທໍ່ຍາວ. ຣາຊາປີ ເປັນຕົ້ນຫຍ້າ ທີ່ເກີດເອງ ແລະປູກໄວ້ເຮັດຢາ, ມັກດິນຊຸມ ແຈ້ງ ປູກດ້ວຍແກ່ນ ຍາມເດືອນ 9-10.

21.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ເຮັດຢາ : ຮາກ ຫລືຫມົດຕົ້ນ ຫລືໃຊ້ແຕ່ໃບ.

21.3. ສ່ວນປະກອບ ເຄມີສາດ : ຣາຊາປີ ປະກອບດ້ວຍ : glycoside ຂົນທີ່ມີຊື່ວ່າ Andrographiolide, Panicoline, Monohydroxy trimethoxyflavone, dihydroxydimethoxyflavone, - Sitosterol ...

21.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ຫມົດຕົ້ນມີລົດຂົນເຢັນ ບໍ່ເປື້ອ, ເປັນຢາເຢັນ, ແກ້ເປື້ອ, ແກ້ບວມ, ແກ້ປວດ, ໃຊ້ໃນກໍລະນີ ຫ້ອງບິດກະຫັນຫັນ, ອັກເສບ ກະເພາະອາຫານລຳໃສ່, ອັກເສບຄໍ, ອັກເສບ amygdal, ອັກເສບປອດ, ແກ້ງູຂົບ, ແກ້ເຈັບຕາມຄໍກະດູກ, ບໍາລຸງ ຫົວໄປ, ບໍາລຸງແມ່ຢູ່ກໍາ, ແມ່ຍິງປະຈໍາເດືອນບໍ່ມາ, ຄວາມດັນເລືອດສູງ, ປົວແຜ່ໄຟໃຫມ້, ນ້ຳຮອນລວກ, ຄໍເອີມ ...

21.5. ວິທີ ແລະປະລິມານໃຊ້ : ໃຊ້ຮູບຢາຝຸ່ນ ບິດຈາກໃບ, ມື້ຫນຶ່ງ 2-4 g ຢາຕົ້ນມື້ຫນຶ່ງ 10-20 g ຈາກຕົ້ນຢາແຫ້ງ, ເຫລື້າຢາກາຣິຢັດ ຂອງອິນເດຍ : ຮາກຣາຊາປີແຫ້ງ 180 g, ຫວານຫາງແຂ້ 30g, ເຫລື້າ 40° ພໍດີ 1 l, ມື້ຫນຶ່ງດື່ມ 20-30 ml ໃນກໍລະນີອິດເມື່ອຍ ກິນເຂົ້າບໍ່ແຊບ.

ក្រូចស៊ីណា

Psidium guayava L.

22. ຕົ້ນສີດາ

(ຕົ້ນໝາກໂອຍ ຊ.ຂ)

ຊື່ວິທະຍາສາດ : Psidium guayava L.

MYRTACEAE

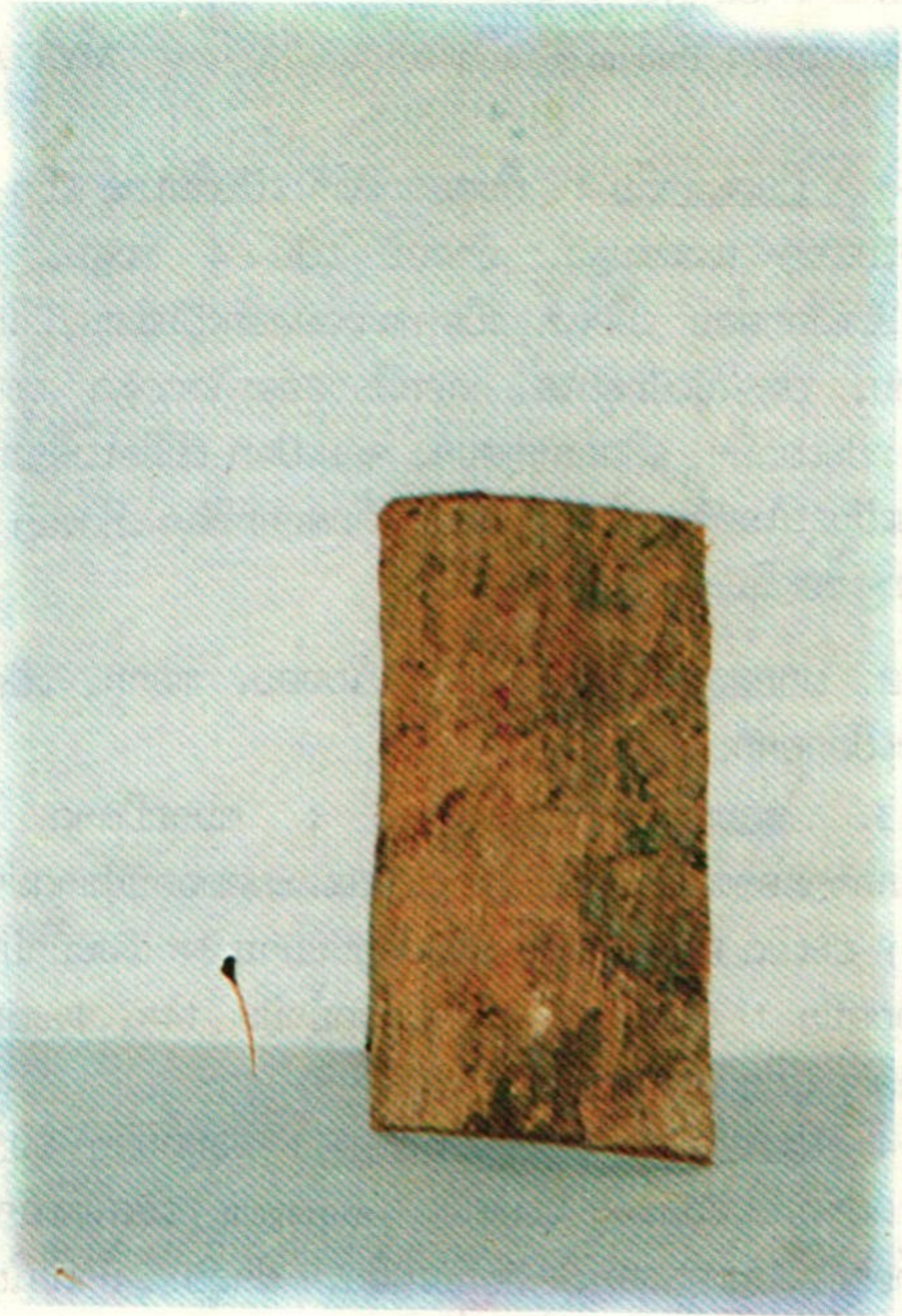
22-1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຕົ້ນໝາກສີດາ ເປັນຕົ້ນໄມ້ສູງເຖິງ 10 m, ເນື້ອໄມ້ແຂງ ແລະຫນຽວ, ລຳອ່ອນ ເປັນ 4 ຫລຽມ, ເປືອກລຳ ເປັນສີເຫລືອງອ່ອນ ເມື່ອແກ່ ເປືອກຈະລອກອອກເປັນແຜ່ນ, ໃບດຽວປົ່ງ ກົງກັນ, ປ່ຽງໃບເປັນຮູບໄຂ່, ດອກສີຂາວອອກໂດດດຽວ ຢູ່ຫວ່າງໃບ, ໝາກປະເພດນ້ຳ, ເປືອກກາງຫນາ, ຈອມເປືອກ ເຫລືອໄວ້ຊຶ່ງກາບດອກ. ແກ່ນເປັນຮູບໄຂ່ຫລັງ, ແຂງ, ສີທອງ. ຕົ້ນໝາກສີດາ ເກີດເອງ ແລະປູກ ໃນທຸກໆ ທ້ອງຖິ່ນ ຂອງປະເທດເຮົາ.

22.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ຍອດອ່ອນ, ໃບອ່ອນ, ໝາກ, ເປືອກຮາກ, ແລະເປືອກຮາກ.

22.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໝາກມີທາດ Pectine, ເປືອກກາງຂອງໝາກມີ Vitamine C, ໃບແລະຍອດອ່ອນມີທາດຝາດ (Tannin) ປະເພດ Pyrrogallique, ທາດຢາງປະມານ 3% ແລະນ້ຳມັນລະເທີຍ ຫນ້ອຍຫນຶ່ງ (0,36%), ແກ່ນມີທາດນ້ຳມັນ 14%, Proteine 15% ແລະທາດແປ້ງ 13%.

22.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ສ່ວນຕ່າງໆ ຂອງຕົ້ນສີດາ ມີທາດຝາດ ທີ່ມີລັກສະນະ ນວດຫນັງ (astringent) ເຮັດໃຫ້ທ້ອງຜູກ, ໃຊ້ ປົວທ້ອງບິດ, ທ້ອງຖອກ; ດັບກິ່ນເຫລື້າ, ຢາສູບ. ນ້ຳຕົ້ມໃບສີດາຍັງ ເປັນຢາ ລ້າງແຜ ມີຫນອງເນົ່າແຫນ້ນ.

ວິທີໃຊ້ : ໃຊ້ນ້ຳຫນຶ່ງ 15-20 g ຍອດ ຫລືໃບອ່ອນ ຫລືເປືອກລຳ ຕົ້ມປະສົມຊາ ແລະຂົງ ຊະນິດ ລະຫນ້ອຍ ແລະນ້ຳ 200 ml, ຂ້ຽວລົງ ໃຫ້ຍັງ 100 ml ແບ່ງເປັນ 2 ເທື່ອດື່ມ ໃນມື້ຫນຶ່ງ.

ແສງຄໍາຕົ້ນ

Terminalia nigrovenulose Pierre.

23. ແສງຄໍາຕົ້ນ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : Terminalia nigrovenulose Pierre

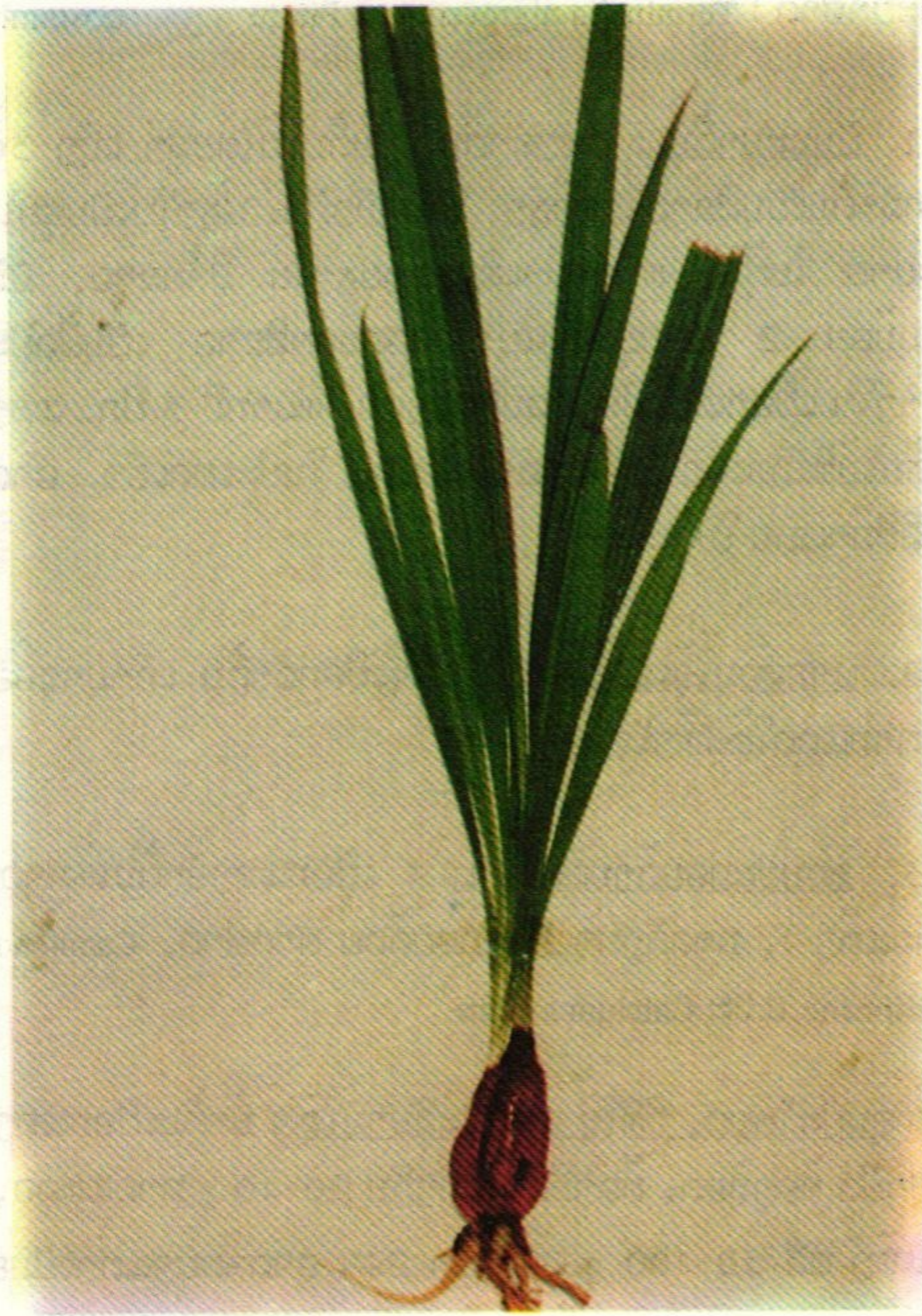
COMBRETACEAE

23.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ແສງຄໍາຕົ້ນ ເປັນຕົ້ນໄມ້ໃຫຍ່ສູງ ເຖິງ 30 m , ເບືອກລໍາຕົ້ນເປັນສີຂາວໂມກກ້ຽງ, ໃບປົ່ງກົງກັນ, ປ່ຽງໃບເປັນຮູບໄຂ່, ກົກ ແລະປາຍ ໃບປຸ້ນ, ທາງຫນ້າເທິງຂອງປ່ຽງໃບ ມີຈໍາຂາວ, ມໍ່ກັບຂວັນ ມີຕ່ອມນ້ອຍ 2 ຕ່ອມຢູ່ແຄມໃບ; ດອກນ້ອຍສີຂາວ ເປັນພື້ວປະສົມຕັ້ງ ຢູ່ຫວ່າງໃບ ເບື້ອງເທິງ ມີຂົນອ່ອນສີທອງຫຸ້ມ, ຫມາກມີ 3 ປົກ. ແສງຄໍາຕົ້ນ ເປັນຕົ້ນໄມ້ທີ່ເກີດເອງ ມີຢູ່ໃນຫລາຍທ້ອງຖິ່ນ ໃນປະເທດເຮົາ. ອາດຈະປູກ ດ້ວຍວິທີກໍາແກ່ນ ໃນລະດູຝົນ.

23.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ເຮັດຢາ : ເພິ່ນໃຊ້ເບືອກລໍາຕົ້ນ ເອົາມາຊອຍບາງໆ ແລ້ວຕາກແດດໃຫ້ແຫ້ງໄວ້ໃຊ້.

23.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ເບືອກແສງຄໍາຕົ້ນໃຫ້ກາວ 35% (ກາວແຫ້ງ), ກາວດັ່ງກ່າວ ປະກອບດ້ວຍ ທາດຝາດ, Caoutchoutanic, phlobaphene ແລະ Calcium axalate.

23.4. ຄຸນປະໂຫຍດ, ວິທີໃຊ້ ແລະປະລິມານໃຊ້ : ນໍ້າຕົ້ນເບືອກແສງຄໍາຕົ້ນ ເປັນຢາປົວ ທ້ອງຖອກ, ທ້ອງປິດ ມີຫນຶ່ງກິນ 20-40 g ກາວແຫລວ, 13 g ກາວແຫ້ງ ຫລື 50-100 g ເຫລົ້າຢາ 20% ອາດຈະປຸງແຕ່ງເປັນຢາເມັດ ຫລືລູກກອນ.

ដំរាប៊ីវឆើទា (ឃ្នាំងទា)
Eleutherine subaphylla Gagn.

24. ຜັກບົວເລືອດ (ຫວ້ານຈອດ)

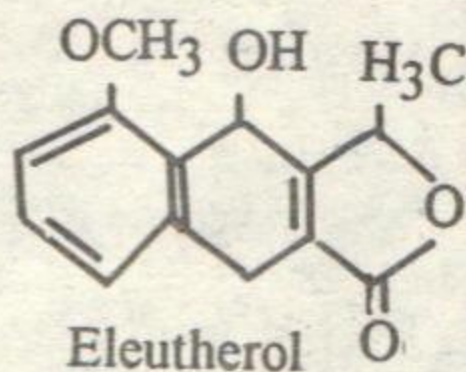
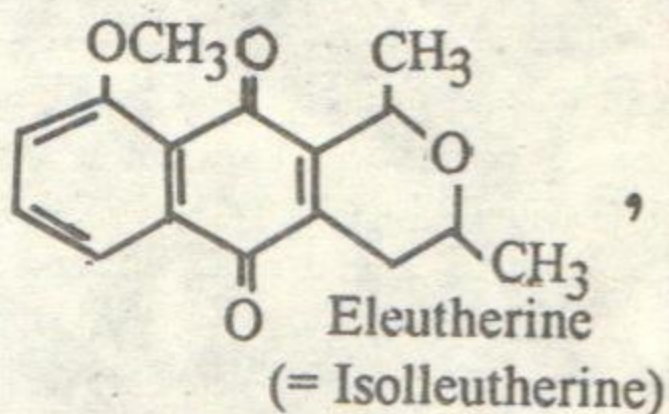
ຊື່ວິທະຍາສາດ : Eleutherine subaphylla Gagn.

IRIDACEAE

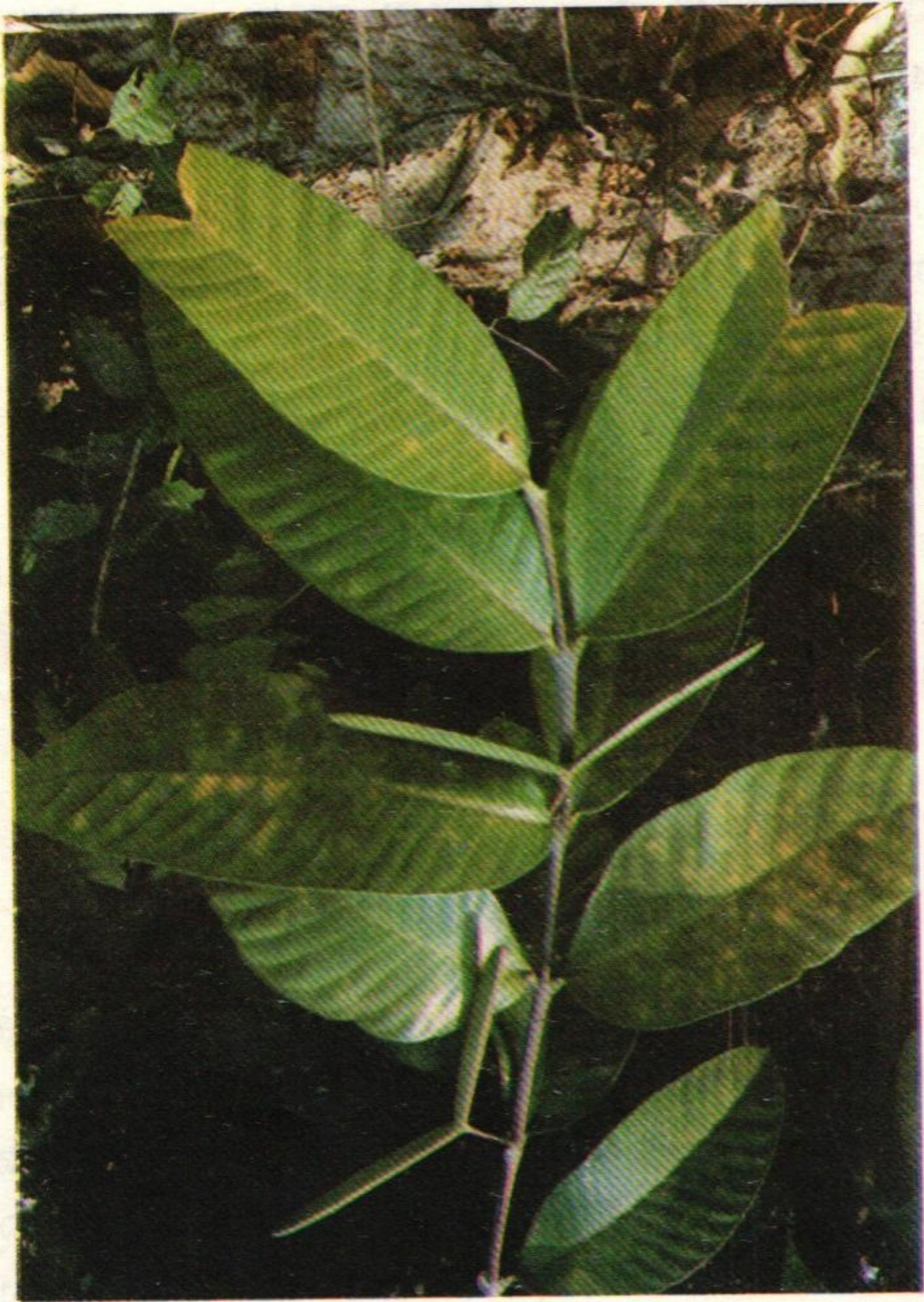
24.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຜັກບົວເລືອດ ເປັນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າ ຮູບຊົງ ເຫມືອນຕົ້ນໝາກຫລິ້ນພ້າວອ່ອນ, ມີອາຍຸຍືນຫລາຍປີ, ເອ້ນໃບຂະໜານ ກັນ ໄປຕາມລວງຍາວຂອງໃບ, ຜັກບົວເລືອດ ມີຫົວທີ່ມີກີບສີແດງຊ້າຫມ. ດອກສີຂາວ ມີ 3 ກີບ ສີຂາວ ຫລືເຫລືອງອ່ອນ. ຜັກບົວເລືອດ ເປັນຕົ້ນຫຍ້າ ທີ່ເກີດເອງ ແລະໄດ້ປູກໄວ້ເຮັດຢາ.

24.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ໃຊ້ງົມຂອງຫົວດິບ, ອາດຈະຕາກແດດໃຫ້ແຫ້ງ ບົດເປັນຝຸ່ນໄວ້ໃຊ້.

24.3. ສ່ວນປະກອບຕ້ານເຄມີສາດ : ໃນຫົວບົວເລືອດ ປະກອບດ້ວຍ ບັນດາທາດ : Eleutherine, iso-eleutherine, Eleutherol ບັນດາທາດເຫລົ່ານີ້ ມີປະສິດທິພາບຕ້ານເຊື້ອ (Antibiotique)

24.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ຫົວບົວເລືອດ ມີປະສິດທິພາບ ຕ້ານເຊື້ອຫລາຍຊະນິດ : Diplococcus pneumoniae, Streptococcus Hemolyticus, Staphylococcus aureus, ມີປະສິດທິພາບ ຕ້ານອັກເສບ ຄືກັບ Hydrocortisone, ຢາບໍ່ເປື້ອ, ເພິ່ນໃຊ້ຫົວບົວເລືອດ ເຮັດຢາບໍ່ລຸງເລືອດ ຫ້າມເລືອດ, ແກ້ອັກເສບ ກະເພາະອາຫານລໍາໃສ່, ປົວບາດແຜຊິມເຊື້ອ ຕ່າງໆ. ມີໜຶ່ງ 2-12 g ຫົວແຫ້ງ, ອາດຈະໃຊ້ຮູບ ເຫລົ້າຢາ 1/10 ມີໜຶ່ງດິ່ມ 25-30 ml, ຢາຕົ້ມ ມີໜຶ່ງ 12-30 g ກັບນໍ້າ 400 ml ຢາເມັດ 0,25g ຜະສິດຈາກກາວແຫ້ງ ບົວເລືອດ, ກິນມີໜຶ່ງ 9-12 ເມັດ ແບ່ງເປັນ 3 ເທື່ອ. ເດັກນ້ອຍໃຊ້ ອີງຕາມອາຍຸ ແຕ່ 2-8 ເມັດຕໍ່ວັນ.

ຕື້ນມູກໃຫຍ່

Holarrhena antidysenterica Wall.

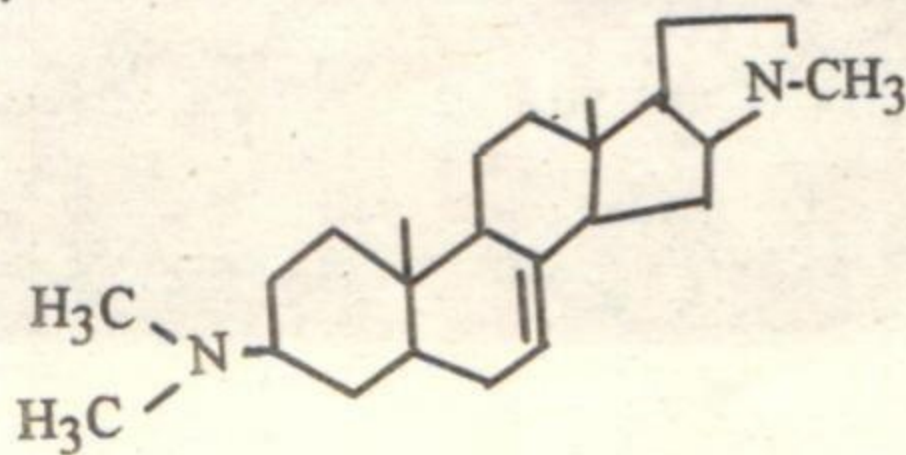
25. ຕົ້ນມູກໃຫຍ່

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Holarrhena antidysenterica* Wall. APOCYNACEAE

25.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຕົ້ນມູກໃຫຍ່ ເປັນຕົ້ນໄມ້ສູງເຖິງ 10 ກວ່າເມັດ, ງ່າອ່ອນ ມີຂົນສີກະເບົາແດງຫຸ້ມ, ໃບປົ່ງກົງກັນ, ຂ້ວນໃບສັ້ນທີ່ສຸດ, ປ່ຽງໃບເປັນຮູບຫນ່ວຍໄຂ່ຍາວ ສີຂຽວອ່ອນ, ດອກຈັດເປັນຊົມ ແຕກງ່າອອກ ຢູ່ຫວ່າງໃບ ຫລືຢູ່ຍອດ. ຫມາກເປັນຝັກ ສີກະເບົາ ລາຍແຊກ, ຫນ່ວຍກົ່ງ, ແຕ່ລະຜົວ ມີ 2 ຫນ່ວຍ. ແກ່ນນ້ອຍ ມີຂົນສີທອງຢູ່ສັ້ນ. ຕົ້ນມູກໃຫຍ່ ເກີດເອງ ຢູ່ຕາມປ່າໂຄກ ແຄມດົງ, ແຄມຮ້ວ.

25.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ເປືອກລໍາ ແລະແກ່ນຫມາກ ເອົາມາຕາກແຫ້ງ.

25.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນເປືອກລໍາ ແລະແກ່ນຫມາກ ມູກໃຫຍ່ ປະກອບດ້ວຍ alkaloides Steroidic : Conescine, Conkurchine, Holarrhenine. ໃນແກ່ນຫມາກ ຍັງມີທາດນໍ້າມັນ ແຕ່ 36-40%, ສ່ວນ alkaloides ມີພຽງ 0,025% ເທົ່ານັ້ນ, alkaloides ສ່ວນຫລາຍເຕົ້າໂຮມ ຢູ່ເປືອກລໍາ.

Conescine

25.4. ປະສິດທິພາບແລະຄຸນປະໂຫຍດ : Conescine ແລະເປືອກລໍາມູກ ໃຫຍ່ ມີປະສິດທິພາບຄື Emetine ແຕ່ບໍ່ເປືອ, ການນໍາໃຊ້ກໍສະດວກກວ່າ Emetine, ຕົ້ນຕໍແມ່ນມີປະສິດຕໍ່ເຊື້ອທ້ອງບິດ amib. ດັ່ງນັ້ນ ເພິ່ນໃຊ້ປົວ ທ້ອງບິດ amib ໃນຮູບຢາຝຸ່ນ ກິນມື້ໜຶ່ງ 10 g (ຝຸ່ນເປືອກ), ຝຸ່ນແກ່ນຫມາກ ມື້ໜຶ່ງ 3-6 g, ເຫລົ້າຢາ 1/5 ມື້ໜຶ່ງ 2-6 g ແລະກາວແຫລວ 1:1 ມື້ໜຶ່ງ 1-3 g.

ເຄືອອິນຖະແຫລງ

Iacderia tomentosa L.,

26. ເຄືອອິນຖະແຫລງ

(ຊື່ອື່ນ : ເຄືອຕົດຫມາ)

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Jaederia tomentosa* L.,

RUBIACEAE

26.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ເຄືອອິນຖະແຫລງ ເປັນເຄືອກ້ຽວ, ໃບປົ່ງກົງກັນ, ໃບມົນ ຫລືຮູບຫົວໃຈ ມີຂ້ວນຍາວ ເທິງປ່ຽງໃບ ມາເກີດເຫັດ ຊະນິດຫນຶ່ງ *Aecidinne paederiae*; ກິບດອກເປັນຮູບທໍ່ ດອກຊັບຊ້ອນ *cime* ປະສົມຢູ່ ຫວ່າງໃບ ຫລືຍອດ. ຫມາກເປັນຫນ່ວຍກົມ, ມີກິບດອກ ເຫລືອຄ້າງຢູ່ເຄືອ ອິນຖະແຫລງ ເກີດເອງ ຕາມທໍາມະຊາດ ຕາມແຄມຮົ່ວສວນ, ປ່າເຫລື້າ.

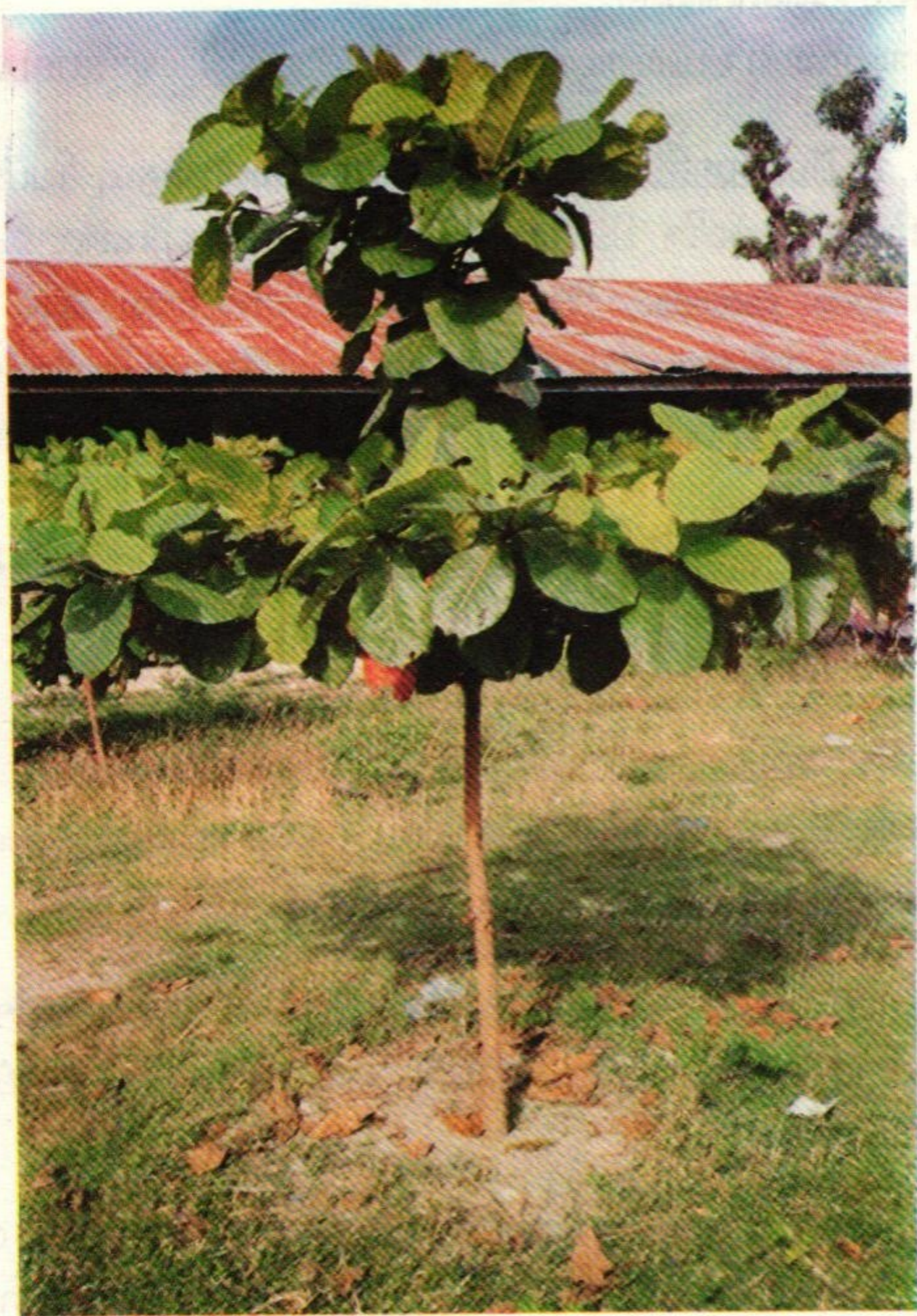
26.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ຮາກ ແລະໃບ ເອົາມາຕາກໃຫ້ແຫ້ງ, ອາດຈະໃຊ້ ໃບດິບ.

26.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃບເຄືອອິນຖະແຫລງ ມີນ້ຳມັນ ລະເຫີຍ ທີ່ມີກິ່ນ *Disulfure de Carbone* (CS_2), ບັນດາ *alcaloides* : *Paederine* α ແລະ β

26.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ໃບອິນຖະແຫລງ ເປັນຢາປົວຫ້ອງ ບິດເສັ້ນຊື່ *Shiga*, ຮາກເປັນຢາ ປົວເຈັບກະເພາະອາຫານ ກິນດີ່ມ ບໍລະລາຍ ຍິ່ງເບັງຫ້ອງ.

ວິທີໃຊ້ ສຳລັບປົວຫ້ອງບິດ : ເອົາໃບອິນຖະແຫລງ ລ້າງສະອາດ 30-50 g ຊອຍແລບ ປະສົມກັບໂຂໂກ່ 1 ຫນ່ວຍ ປະສົມໃຫ້ສະເໝີ ເອົາຕອງກ້ວຍຕີບທໍ່ ແລ້ວຫມົກໃຫ້ສຸກ. ມື້ຫນຶ່ງກິນຫນຶ່ງຫມົກ ພາຍໃນ 7 ວັນລຽນຕິດ.

ໃຊ້ຮາກປົວເຈັບກະເພາະ ຕ້ອງສົມທົບກັບຢາອື່ນ : ຊີ້ຫມັນ, ຜັກປົວເລືອດ, ຫວ້ານໄພ ...

ຕົ້ມໝູກວາງ

Terminalia catappa L.

27 ຕົ້ນໝູກວາງ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : Terminalia catappa L.

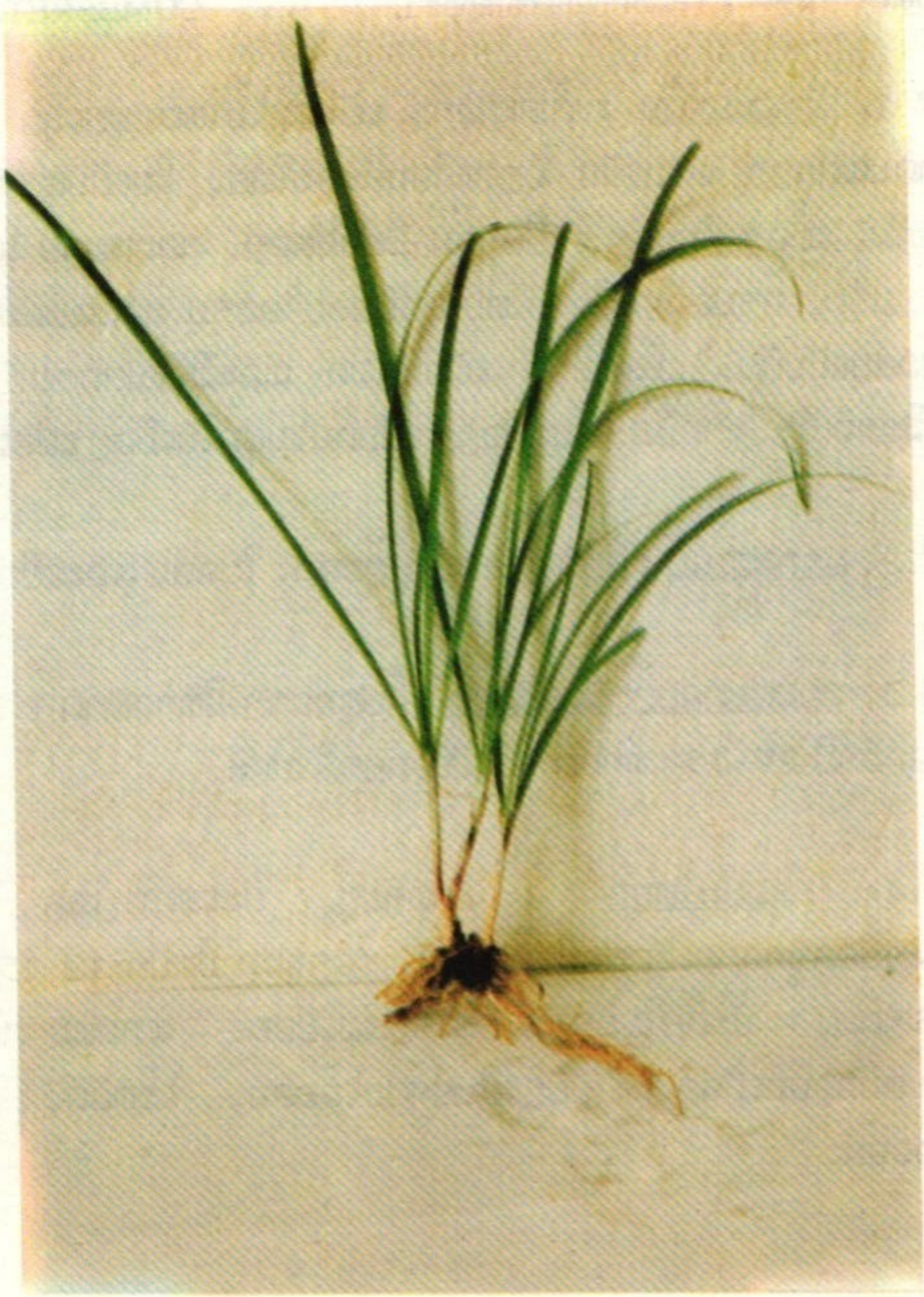
COMBERETACEAE

27.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຕົ້ນໝູກວາງ ເປັນຕົ້ນໄມ້ໃຫຍ່ ສູງເຖິງ 25 m, ລໍາຕົ້ນແຕກງ່າ ອອກເປັນ ວົງເໝືອນຄັນຮົ່ມໃຫຍ່, ໃບເປັນຮູບຈອງກ້ານ ສັ້ນກົມ, ເບື້ອງເທິງກ້ຽງ, ເບື້ອງລຸ່ມ ມີຂົນສີທອງ, ດອກຫລາຍ ແລະເປັນ ຮວງຍາວ, ກ້ານຮວງກໍມີຂົນ. ໝາກເປັນຮູບໂອວາ ສ້ວຍແຫລມທັງສອງ ສັ້ນຂອບເປັນຄົມ. ເນື້ອໝາກ ເປັນສີແສດ ແລະມີເສັ້ນຫລາຍ. ແກ່ນມີ ໃນສີຂາວ ຊຶ່ງມີທາດມັນ, ຕົ້ນໝູກວາງ ເປັນຕົ້ນໄມ້ປູກໃນເມືອງ ເພື່ອເອົາຮົ່ມ.

27.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ຕົ້ນຕໍ ແມ່ນເພິ່ນໃຊ້ຍອດ, ໃບອ່ອນ ແລະເປືອກລໍາ.

27.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃບໝູກວາງ ມີທາດຟາດ (Tanin), ເປືອກລໍາມີ 25-35% ທາດຟາດ, ເປືອກງ່າມີ 11%.

27.4. ຄຸນປະໂຫຍດ : ຫລາຍໆ ປະເທດໃນໂລກ ໃຊ້ໃບ ແລະເປືອກໝູກວາງເຮັດຢາປົວທ້ອງບິດ, ທ້ອງຖອກ ມື້ຫນຶ່ງ 12-15g ດ້ວຍ ຮູບຢາຕົ້ມ, ນ້ຳຕົ້ມໃບຍັງເປັນຢາລ້າງແຜເບື້ອຍ. ແກ່ນໝາກເປັນຢາ ຖາຍຫນັກອອກເລືອດ. ໃບຍັງເປັນຢາປົວໄຂ້ຮອນ, ໄຂ້ຫວັດ, ເຮັດໃຫ້ ເຫື່ອອອກ.

ຜັກຫອມແປ້ນ
Allium odorum L.,

28 ຜັກຫອມແປ້ນ

LILIACEAE

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Allium odorum* L., (= *A. tuberosum* ROXB.)

28.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ຜັກຫອມແປ້ນ ເປັນພືດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າ ສູງເຖິງ 45 cm, ຫົວຕົ້ນມີກິ່ນພິເສດກິ່ນຜັກບົວ, ຜັກຫອມແປ້ນ ເກີດເປັນສູນ, ໃບນ້ອຍແລບ, ຊຸ່ດອກເປັນຮູບດ້ວຍຄັນຮົ່ມ ຢູ່ເທິງຂ້ວນດອກ, ດອກນ້ອຍ ສີຂາວ. ຫມາກແຫ້ງມີແກ່ນນ້ອຍ ສີດຳ. ຜັກຫອມແປ້ນ ແມ່ນຜັກປູກໄວ້ໃນສ່ວນຄົວເພື່ອປຸງແຕ່ງອາຫານ.

28.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ເຄີຍໃຊ້ຕົ້ນ (ຫມົດທຸກສ່ວນເທິງຫນ້າດິນ) ຢູ່ປະເທດຈີນ ຊາວຈີນຍັງໃຊ້ແກ່ນ ໂດຍສະເພາະ.

28.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນໃບ ແລະຮາກຜັກຫອມແປ້ນ ມີທາດປະສົມ Sulfure, ທາດສະບູ (Saponoside) ແລະທາດຂົມ; ໃນແກ່ນ ຫມາກມີ alcaloide ແລະທາດສະບູ.

28.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ນ້ຳຫນົບຈາກຜັກແປ້ນສົດ ມີປະສິດທິພາບ ຕ້ານເຊື້ອ *Staphylococcus aureus*, *Bacillus coli*, *Samonella typhi*, *Shigella flexneri* ແລະ *Subtilis*, *coli pathogene* ແລະ *Coli bethesda*.

ໃບ ແລະຫົວຜັກຫອມແປ້ນ ເປັນຢາປົວໄອເດັກນ້ອຍ : ເອົາໃນຜັກແປ້ນ ປະສົມກັບນ້ຳຕານ ຫລືນ້ຳເຜັງ ແລ້ວຫຸງໃສ່ນ້ຳຫນັກນຶ່ງເຂົ້າ. ນອກນັ້ນ ຍັງໃຊ້ເປັນຢາປົວຫ້ອງບິດ ມູກເລືອດ, ຊ່ວຍລະບາຍອາຫານ, ບຳລຸງຕັບ ໄຂ່ຫລັງ ແລະບຳລຸງອະຊຸຣີ, ໃຊ້ປົວເຈັບແອວ, ຍ່ຽວແດງ, ຍ່ຽວອອກເລືອດ, ລົງຂາວແລະຂາແມ່ຫອງເຂັ້ມ ມີຫນຶ່ງກິນ 12-20g ດ້ວຍຮູບຢາຕົ້ມ.

ຕາມບົດຮຽນພື້ນເມືອງຈີນ : ຜັກແປ້ນ ມີລັກສະນະລົດເຜັດ, ຫວານ, ສຸຂຸມ ມີປະສິດທິພາບ ຕໍ່ໄຂ່ຫລັງ ແລະຕັບ.

29 ເຄືອແຮມ

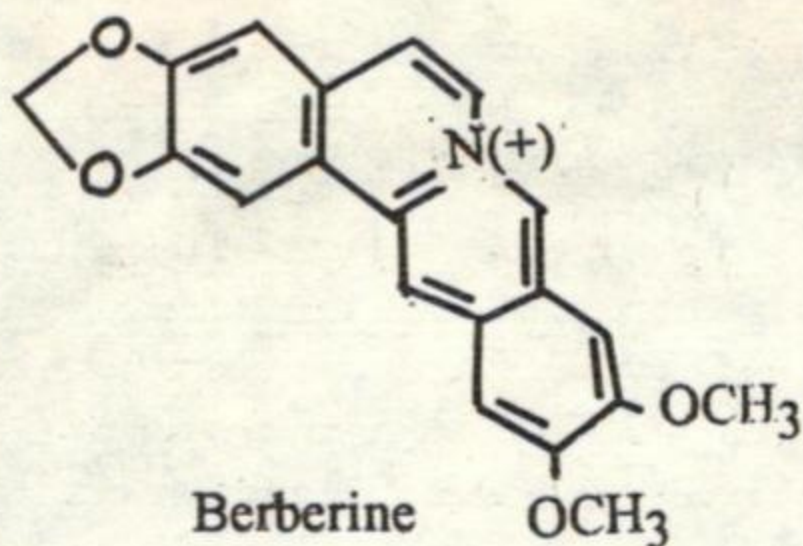
MENISPERMACEAE

ຊື່ວິທະຍາສາດ : - ແຮມຄວາຍ : - *Coscinium usitatum* Pierre
- ແຮມໄກ້ : - *C. colebrooke* Gagn.

29.1. ພັນລະນາຕົ້ນ : ເຄືອແຮມເປັນເຄືອກ້ຽວລຳແຂງ, ຮາກ ແລະເຄືອມີສີເຫລືອງແຈ້ງ, ໃບປົ່ງສະລັບກັນ, ເປື້ອງເທິງຂຽວ, ເປື້ອງລຸ່ມຂາວໂຫມກ, ດອກສີຂາວ ຈັດເປັນຊົມ ຢູ່ຫວ່າງໃບ. ເຄືອແຮມ ເປັນເຄືອໄມ້ທຳມະຊາດ ມີຢູ່ຕາມປ່າດົງດິບ, ມີຢູ່ເກືອບທຸກໆ ແຂວງ ໃນປະເທດເຮົາ.

29.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ເຄືອແກ່, ເອົາມາຊອຍຕາກແຫ້ງບໍ່ຄວນປະໄວ້ດົນເຖິງ 6 ເດືອນ, ຄຸນນະພາບ ຈະຫລຸດລົງ.

29.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ໃນເຄືອແຮມ ມີທາດ alcaloide : Berberine ເປັນຕົ້ນຕໍ ອັດຕາສ່ວນ ທາດນີ້ ປະມານ 1,5 - 3%.

29.4. ຄຸນປະໂຫຍດ : ເຄືອແຮມເປັນຢາປົວທ້ອງບິດ, ໄຂ້, ໄຂ້ຍຸງ ແລະເຈັບຕາແດງມື້ຫນຶ່ງກິນ 4-6 g ດ້ວຍຮູບຢາຕົ້ມ. ນອກນັ້ນ ຍັງເປັນວັດຖຸດິບ ສຳລັບ ຖອດຮິດເອົາ Berberine. Berberine Chloride ກໍເປັນຢາປົວທ້ອງບິດ, ໄຂ້ຍຸງ ແລະເຈັບຕາແດງ ມື້ຫນຶ່ງກິນ 0,02-0,20g ດ້ວຍຮູບຢາເມັດ, ຢາຢອດຕາ ນ້ຳທາດ 0,5-1%.

ຂີ້ຫມັນຂຶ້ນ.

Curcuma longa L.,

30 ຊີ້ຫມັນຂຶ້ນ

ຊື່ວິທະຍາສາດ : *Curcuma longa* L.,

ZINGIBERACEAE

30.1. ຜົນລະນາຕົ້ນ : ຊີ້ຫມັນ ເປັນຜົດປະເພດຕົ້ນຫຍ້າສູງເຖິງ 1 m, ລໍາຮາກເປັນຫົວມົນ ສີເຫລືອງຊໍ້າ, ໃບເປັນຮູບສ່ວຍກົມ, ປາຍແຫລມ, ຂ້ວນໃບ ໂອບເອົາລໍາຕົ້ນ, ດອກເປັນຮູບກຸບປັ້ນ, ສີຂຽວ, ກິບດອກສີເຫລືອງ ອອນ ແບ່ງເປັນ 3 ປ່ຽງ. ຫມາກເປັນຮູບດັກແດ້ ມີ 3 ຫ້ອງ. ແກ່ນມີເປືອກ ຫຸ້ມ, ເປັນຕົ້ນ ຢາທີ່ປູກໄວ້ຕາມ ສວນຄົວ.

30.2. ພາກສ່ວນໃຊ້ : ລໍາຮາກ (ຫົວ) = Rhizome. ເກັບເວລາໃບຫຽວ. ນາລ້າງສະອາດ ຊອຍບາງ ຕາກແຫ້ງ ຫລືບົດເປັນຝຸ່ນ.

30.3. ສ່ວນປະກອບດ້ານເຄມີສາດ : ຫົວຊີ້ຫມັນ ມີທາດ Curcumine 0,3%, ນໍ້າມັນລະເຫີຍ 1-5% ມີກິ່ນຫອມ, ທາດແປ້ງ, ມະນີ ການຊີອອມ ໂອຊາລັດ ແລະທາດມັນ.

30.4. ປະສິດທິພາບ ແລະຄຸນປະໂຫຍດ : ຊີ້ຫມັນມີປະສິດທິພາບຊ່ວຍຂັບ ນໍ້າປີ ຂອງຈຸລັງຕັບ (Choleretique) ທໍາລາຍ Cholesterol ໃນເລືອດ (Cholesterolitique) . ຊີ້ຫມັນເປັນຢາປົວ ເຈັບກະເພາະອາຫານ, ເຈັບຕັບ, ຫນັງເຫລືອງ, ບໍາລຸງແມ່ຍິງຫລັງຄອດ, ທາແຜໃຫ້ປົ່ງຫນັງອອນໄວ. ມີຫນຶ່ງ ກິນ 1-6 g ຝຸ່ນແບ່ງເປັນຫລາຍຄັ້ງ. ກໍລະນີເຈັບຕັບ ເຮົາໃຊ້ຫົວຊີ້ຫມັນ ປະສົມກັບຫົວຫວານດາບ ແລະຫົວຫຍ້າແຫ້ວຫມູ, ບົດເປັນຝຸ່ນກິນເທື່ອລະ 2-4 g ມີຫນຶ່ງ 2-3 ຄັ້ງ.

ສາລະບານຊີລາວ

ໜ້າ

1. ກາລະບູນ	35.
2. ກະພກ	9.
3. ຂີ້ໜົມຂົ້ນ	65.
4. ຂີງ	29.
5. ຄີໄຟນິກຄຸ້ມ	43.
6. ເຄືອເຂົ້າຮໍ	17.
7. ເຄືອຜັກໃສ່	23.
8. ເຄືອຍິນຖະແຫລງ	57.
9. ເຄືອແຮມ	63.
10. ສີດາ	49.
11. ແສງຄໍາຕົ້ນ	51.
12. ສົ້ມປ່ອຍ	33.
13. ຕິນເປັດ	45.
14. ຜັກຄາດ	37.
15. ຜັກບົວເລືອດ	53.
16. ຜັກຫອມແປ້ນ	61.
17. ຜັກຫອມບົວ	11.
18. ຜັກຫູເສືອ	41.
19. ຜັກໜອກ	7.
20. ຜັກອີ່ຕູ້ຂ້າ	13.

21.	ມອນແກ້ວ.....	25.
22.	ມູກໃຫຍ່.....	55.
23.	ຮາຊະຍີ.....	47.
24.	ຫ້ອມຊ້າງ.....	19.
25.	ຫຼູກວາງ.....	59.
26.	ຫຍ້າຂັດແມນ.....	31.
27.	ຫຍ້າຜາກຄວາຍ.....	21.
28.	ຫນາດຫລວງ.....	15.
29.	ຫມາກຫຸ່ງ.....	39.
30.	ຫວ້ານດາບ.....	27.

31.	8
32.	10
33.	10
34.	11
35.	11
36.	12
37.	12
38.	13
39.	13
40.	14
41.	14
42.	15
43.	15
44.	16
45.	16
46.	17
47.	17
48.	18
49.	18
50.	19
51.	19
52.	20
53.	20
54.	21
55.	21
56.	22
57.	22
58.	23
59.	23
60.	24
61.	24
62.	25
63.	25
64.	26
65.	26
66.	27
67.	27
68.	28
69.	28
70.	29
71.	29
72.	30
73.	30
74.	31
75.	31
76.	32
77.	32
78.	33
79.	33
80.	34
81.	34
82.	35
83.	35
84.	36
85.	36
86.	37
87.	37
88.	38
89.	38
90.	39
91.	39
92.	40
93.	40
94.	41
95.	41
96.	42
97.	42
98.	43
99.	43
100.	44

ສາລະບານ ຊີວິທະຍາສາດ

<i>Alium fistulosum</i> L.....	11.
<i>Alium odorum</i> L.....	61.
<i>Alocasia macrorrhiza</i> Schott.....	9.
<i>Alstenia s cholaris</i> (L.) R. Br.....	45.
<i>Andrographis paniculata</i> . (Burm.F.) Nees.....	47.
<i>Belamcanda sinensis</i> Lem.....	27.
<i>Blumea balsamifera</i> (L.) D.C.....	15.
<i>Carica papaya</i> L.....	39.
<i>Centella asiatica</i> (C.) Urb.....	7.
<i>Coleus aromaticus</i> Benth.....	41.
<i>Coscinium usitatum</i> Pierre.....	63.
<i>Curcuma longa</i> L.....	65.
<i>Dichroa febrifuga</i> Lour.....	19.
<i>Eleusine indica</i> (L.) Gaertn.....	21.
<i>Elephantopus scaber</i> L.....	43.
<i>Eleutherine subaphylla</i> Gagn.....	53.
<i>Eucalyptus globulus</i> Labill.....	35.
<i>Gleditschia australis</i> Hemsl.....	33.
<i>Holarrhena antidysenterica</i> Wall.....	55.
<i>Momordica charantica</i> L.....	23.
<i>Morus alba</i> . L.....	25.
<i>Ocimum</i> sp.....	13.
<i>Paederia tomentosa</i> L.....	57.
<i>Psidium guayava</i> L.....	49.
<i>Scoparia dulcis</i> L.....	31.
<i>Spiranthes acmella</i> (Linn.) Murr.....	37.
<i>Tinospora crispa</i> L.....	17.
<i>Terminalia catapa</i> L.....	59.
<i>Terminalia nigrovenulosa</i> Pierre.....	51.
<i>Zingiber officinalis</i> Rosc.....	29.

ສາລະບານ ວິທະຍາສາດ

- ທຶນອຸບປະຖໍາໂດຍ: ອົງການອານາໄມໂລກ
- ພິມຄັ້ງທີ 1 - ຈໍານວນ 2.000 ຫົວ
- ພິມແລ້ວວັນທີ 15/11/93
- ພິມທີ່ ໂຮງພິມນະຄອນຫຼວງວຽງຈັນ

24 / VII

ຫ້າມຈໍາໜ່າຍ

ແກ້ຄໍາຜິດ

ຫນ້າ	ແຖວນັບແຕ່ເທິງລົງລຸ່ມ	ພິມຜິດ	ກະລຸນາອ່ານ
7	17	ບໍ່ມີຊື່ຂອງສານ	Asiaticoside
9	8	ທາດຄຸນ	ທາດຄັນ
11	10	$\begin{array}{l} \text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{S} \\ \text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2\text{S} \end{array} \quad \text{S=0}$	$\begin{array}{l} \text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{S} \\ \text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{S} \end{array} \quad \text{S=0}$
12	2	Lour,	Lour.,
13	3	Lour,	Lour.,
	12	. malique	Acide malique
19	19	Dichoine	Dichroine α
		Dicroine β	Dichroine β
21	2	GRMINAE	GRAMINAE
31	5	ແຕກງ່າຍຫຼາຍ	ແຕກງ່າຍຫຼາຍ
	12	B-Sitosterol	β -Sitosterol.
35	7	ແກນ	ແກນ
36	3	lour.	Lour.
37	3	lour.	Lour.
39	16	$\begin{array}{c} \text{O} \text{---} \text{C} = \text{O} \\ \\ \text{N} \text{---} \text{CH}_2 \text{---} \text{CH} \text{---} (\text{CH}_2)_6 \text{---} \text{CH}_2 \\ \\ \text{H} \end{array}$	$\begin{array}{c} \text{O} \text{---} \text{C} = \text{O} \\ \\ \text{N} \text{---} \text{CH}_2 \text{---} \text{CH} \text{---} (\text{CH}_2)_6 \text{---} \text{CH}_2 \\ \\ \text{H} \end{array}$
	20	ຄອກຫມາກຫຼ່ຽມ	ຄອກຫມາກຫຼ່ຽມ
47		-- Sitosterol	- Sitosterol ...
49	21	ເນີ້າເຫມັນ	ເນີ້າເຫມັນ
53	14	(= Isolleutherine)	(= Iso eleutherine)
56	2	Iaederia	Paederia
57	3	Iaederia	Paederia

ພິມທີ່ ໂຮງພິມວຽງຈັນ